

Тетяна Сидоренко

Подвійний хронотоп

Департамент інформаційної діяльності
та комунікацій з громадськістю
Чернігівської обласної державної адміністрації

Тетяна СИДОРЕНКО

ПОДВІЙНИЙ ХРОНОТОП

мікроповість

Житомир
ТОВ «Бук-Друк»
2017

УДК 821.161.2
С 34

Книга видана коштом обласного бюджету Чернігівської області в рамках обласної Програми підтримки розвитку інформаційної та видавничої сфер Чернігівщини на 2016–2020 роки.

Не для продажу.

Сидоренко Т. О.

С 34 Подвійний хронотоп [Текст] : мікроповість / Т. О. Сидоренко. — Житомир : ТОВ «Бук-друк», 2017. — 72 с.

ISBN 978-617-7607-38-9

Не кожен має таке щастя – життя прожити в двох епохах. У колишній, – до року 1991-го, та в теперішній, названій демократичною. Персонажі цієї повісті такого щастя зазнали. Це чи не найперший в Україні художній текст, у якому зображено найпрестижніший колись у вітчизняній системі освіти навчальний заклад – Київську вищу партійну школу (нинішній Інститут Міжнародних відносин). Через призму позитивної самоіронії автор проглядає багатомінливу картину світу. Які були передумови розпаду колишньої нашої держави, – читайте тут. Той розпад починався із розпаду людської душі...

УДК 821.161.2

ISBN 978-617-7607-38-9

© Сидоренко Тетяна. 2017
© ТОВ «Бук-Друк», видання, 2017

*** **

Видатна письменниця глянула на себе в дзеркало, тяжко зітхнула ще й головою похитала скрушно:

– Ось зараз зроблю пілінг та й засяду за нову книжку. Дівчинка Карпа з хлопчиком Дерешом мені у внучки годяться, від Андруховича й Жадана я талановитіша, про гуцулку продвинуту взагалі мовчу. Мовчу, Господи, мовчу.

Видатна письменниця (далі – В. П.) вже давно не любила нічого гуцульського. Не просто не любила. Ненавиділа! Ненавиділа тихою, але витриманою роками (тобто десятиліттями) бульдозерно-прямолінійною ненавистю. Була на те причина.

...Шкіра зрілого віку аж просила пощади. Та ні фіга! Кристалики якоїсь речовини вгризалися в пори, як скажені собаки, вичищаючи звідти вуличний і домашній бруд і все таке інше. «Ніжний крем із заспокійливим комплексом відлущує зроговілі клітини поверхневого шару шкіри, не викликаючи подразнень, бережно очищає шкіру від забруднень і...» – далі макроцитата з упаковки для В. П. втратила цікавість...

– Знаєм ми ваше «бережно»... – на мить її руки якось аж урочисто застигли над власним колись нічогеньким личком. – А що як порівняти кожну пору з Авгієвою конюшнею? Знатуралізувати, обмусолити словесно. Дивись, колись і пригодиться... Як думаєш, Фройд?

Фройда й вухом не повела з приводу таких непарфюмерних думок. Взагалі-то вона Фрося. Коли у В. П. настрої хороший. Але сьогодні В. П. трішечки психована, і Фройда до такого її психоемоційного стану ставиться по-філософськи. Це проявляється в тому, що закриті і завжди сонні жовто-зелені Фройдіні очі стали напіввідкри-

тими. «Хоч ти мене й горщиком назви, – прочиталось у тих очах. – Тільки в піч не сунь. Фройда то й Фройда. Якби тільки й горя».

– Коли я до тебе апелюю, ти рефлексуй! – цей імператив Фройда чує часто, та не завжди підігрує персональному самолюбству В. П. Просто лінь. Та зараз (де її не пропадало!) вона граціозно потягується, повільно вигинає спину, затим позіхає на всю ротяку і ніжно треться об хворі ноги В. П.

– Ми таки зрефлексували! – театральню вигукує В. П., не перестаючи шатирити своє ненаглядне, зі слідами постколишньої природньої краси личко, і далі інтелектуальна бесіда продовжується в жанрі народного голосіння:

– Ой Фройдо-Фройдо, хто ж тебе навчив так достойно вести себе? Та що б від тебе лишилося, якби раптом хтось відняв від тебе твоє достоїнство? Та нічого б, Фройдо, від тебе не лишилося! Роз’їлася на моїх харчах! Запаніла! Одмолоділа!..

Кішка вловлює в інтонації В. П. найголовніше для себе: її люблять. Вона поважно б дозволила навіть погладити себе (такої честі далеко не всі удостоєні), але руки В. П. зайняті зараз іншим. В. П. приводить себе в порядок. Тобто «творить своє лице». Бо скоро ж «між люди».

В. П. не хоче виглядати задрипанкою.

Великою кількістю води, як і написано в інструкції на упаковці, В. П. змиває ту оріфлеймівську фігню, міцно-преміцно при цьому закривши очі. Головне – щоб в її ненаглядні зіниці нічого не попало. Бо то доволі неприємне відчуття. І пекти не пече, і сліз не викликає, а так підленько прилипає зсередини нижніх повік у ролі чогось зайвого, що чорні брови від цього аж на лоба лізуть, а самоіронія відразу ж – завжди наготові позловтішатися: «Не дав Бог краси, то в чорта не проси!» Ху-у-ух. Цього разу обійшлося. Ніщо нікуди не попало.

– Ну все, Фройдо. Можна й між люди. А ти сиди дома, бережи сімейне вогнище.

І отак майже два місяці підряд. Відколи В. П. стала видатною письменницею.

– А до теми Авгієвих конюшень ми з тобою ще повернемось.

«А як же з новим почином?» – хотіла нявкнути Фрося, та вмить зорієнтувалась: «А чи варто?» Настрій у В. П. сьогодні, як погода

на Чорноморському узбережжі Криму, – мінливий і швидкоплинний. «З Богом, Парасю», – муркнув убік зачинених вхідних дверей живий клубок шерсті і влігся на коронованому для себе місці – на комп'ютерному стільці. Годин на кілька, принаймні поки В. П. відсутня, місце на троні для Фросі гарантоване.

***

В. П. стала видатною письменницею, як то кажуть, з доброго дива. Почалося все так. На 35-річчя зустрічі випускників Подільської восьмирічної школи (найподільськішої з усіх подільських та найвосьмирічнішої з усіх восьмирічних, як вона панегірично обізваła школу свого дитинства, тостуючи) вона втекла з лікарняного ліжка на третій день після операції. Операційка була так собі, нічого особливого: до болю знайомий уже травматолог видаляв з її правої ноги металеву конструкцію, яку вона переносила в своєму грішному тілі майже рік і від якої вже давно треба було визволитися. На операційку йшла, як на велике релігійне свято: смиренною, тихою, з молитвою... ні, не на вустах. Молилася подумки, тільки те й робила що молилася, молилася як уміла і могла, вичавлюючи із себе падлючий страх і переляк. Власне, перелякатися вона й не встигла, хоча й було від чого. Операційку вирішила робити без наркозу. Цим дещо розчарувала анестезіолога, який лише здвигнув плечима й вийшов із ординаторської. А з лікарем, з яким звела судьбинушка, домовились про слонячу дозу новокаїну для місцевого знеболення. А чому без наркозу? Бо вирішила змилосердитися над своїми дорогоцінними судинами головного мозку. Минулого літа з нею трапилась доволі неприємна пригода, а точніше – мікроінсульт, з якого вона, спасибі Богу, вичухалась, але мізки свої після цього старається тримати в «щадящем режимі». Перейшла навіть на декофеїнову каву, попиває з чайків лише «мате» й «каркаде», які колись і чайками не вважала. То що вже говорити про загальний наркоз, «одходняк» од якого – кількадечний мученицький процес, і доки він триває, хочеться лише одного – швидше смерті. А жити ж хочеться. Головне – треба. Тому вирішила і постановила: без наркозу. А там – як Бог дасть, так і буде.

За півтори години, мисленно-молитовно проведених на операційному столі, їй жодного разу ніде нічого не заболіло. У це, щоправда, ніхто не повірив: ні операційні медсестри, ні знайомий до болю лікар. Навіть інший лікар, який асистентував і частіше за всіх інших заглядав за блакитну занавісочку, за якою від її очей був прихований сам хід операції, здивовано чекав, та так і не дочекався ні стогону, ні крику, ні скарги жодної. Вони не вірили в її дурнувятий стоїцизм, для них вона була звичайна мазохістка. Вона б і сама не повірила, якби це відбувалося не з нею. До болю знайомий лікар, зробивши свою справу й знімаючи з добротворних рук хірургічні перчатки, ніби для гарантії перепитав її:

– То що? Правда, нічого не боліло?

– Правда, лікарю.

– За вісім років, відколи оперую, така пацієнтка в мене вперше.

– А в мене – вдруге, – вкинув свої «п'ять копійок» асистентуючий. – За двадцять чотири роки. Але першого разу хвора всю операцію молилася. Бог їй допоміг. А тут і не молився ніхто, і порядок.

Вона про себе лише посміхнулася. Нехай це буде її власною таємницею, яку вона з ким завгодно не розділить: молитва з вірою подумки ще сильніша за озвучену. А Господь вірний. Це факт. Це аксіома, яку не потрібно доводити.

... А на третій день після операційки, коли про ті дев'ять залізак, що називалися металевою конструкцією, годилося вже й підзабути, їй треба було їхати на зустріч колишніх однокласників. Епітет «колишні» тут недоречний: однокласники, як і президенти, колишніми ніколи не бувають. Повезло, що знайомий до болю лікар саме не чергував. А в суботу-неділю хто, крім чергового лікаря, може зайти в палату? Санітарочка хіба що. Медсестра з перев'язочною пообіцяла нічого не знати й не бачити, куди пацієнтка поділася. То вона й утекла. У своїх справах.

***

...Мала батьківщина зустріла її щонайменше як зустрічають Папу Римського, коли він приїжджає до католицьких країн...

Це було щось неймовірне. Її цілували, до серця притискали. Сільські дядьки-Вітьки-Володьки-Тольки і т.д. за талію і трохи нижче її обнімали, по лицю її гладили, трясли за плечі, волосся куйовдили... І все це – на відповідному звуковому фоні радісної істерики. Термоядерний емоційний коктейль... Папа Римський відпочиває... Це був потужний емоційно-чуттєвий гіперрадісний шок, а в шоці на що ми здатні? Ні на що. Дурнувато посміхатися хронічною посмішкою Мони Лізи. На оце хіба що. Шок-шоком, але її непомітно-прострільний погляд одразу ж зафіксував очевидну і спільну майже для всіх однокласників деталь – жахливо зіпсовані, а то й майже відсутні зуби. Це її вразило дужче, ніж букет різнокольорових жоржин (квіти її дитинства). Мати, було, тільки похолодає, загадувала їй викопувати ті жоржини з грядки перед хатою, як викопують восени на городі картоплю. Плоди жоржин, які власне й схожі були на картоплю, але продовгувастіші, склалися в старі драні ночви і до самої весни, чекаючи свого щасливого майбутнього знову бути висадженими в землю, зимували під полом. Піл у сільській хаті, як і піч, – по-своєму свяченне місце. На полу сплять. Отож зустріли її радісно-прерадісно і з жоржинами. Від таких почестей хотілося знітитися і... втекти або хоч на якийсь час десь заховатися, поки перебісуються. Але тікати було нікуди. Навколо тебе – тісне і надзвичайно живе людське кільце, навколо тебе – в ширшому розумінні – твоя батьківщина: тут твій пуп закопаний.

***

Їхній клас був дружним. Особливо коли треба було десь, колись

і в чомусь порушити поведінку. О! Тоді це був справжній колектив! У п'ятому ще класі всі пішли в ліс кашу-гартаначку варити. І зварили! А ще напилися дешевого якогось вина, ну, і... То було перше їх бойове хрещення. Класній керівниці оголосили тоді сувору догану без занесення до особової справи (і за що питається? – вона ж із ними і дров не рубала, й каші не варила, вина того й не пробувала, геть не знала, що такий культмасовий захід планується, а проговоритися ніхто не міг), а їх усіх, за зростом, як на фізкультурі, вишикували на шкільній лінійці, і директор кожному з

них, двадцятьом чотирьом, перед усією школою ставив одне й те ж питання:

– Хто дозволив без дозволу в ліс ходити?

– Хто дозволив без дозволу в ліс ходити?

І так – двадцять чотири рази. Як майбутній філолог вона вже тоді вловила в директоровому питанні щось для себе фахове. Згодом виявилось: то – однокоренева тавтологія. А точніше, її різновид, – підсилення. Директор у такий спосіб підсилював свій директорський гнів, бо посада до цього зобов'язувала, – насправді ж він був доброї душі чоловік. Відповіді, а їх теж було двадцять чотири, були менш цікавими, бо однотипними:

– Ніхто.

Яку тоді каральну акцію придумав здійснити над ними директор і чи була вона здійснена, – цього ніхто з них після тридцяти з гаком років не пригадує. Зате й зараз кожен знає певно: їх застукав Дзуй Савинський. Якби не Дзуй, ніхто й ніколи і ні про яку кашу не дізнався б. Ліс, у якому вони варили кашу, був тоді своєрідною пограничною територією між їхнім найріднішим у світі Подолом та сусідніми Савинцями. А в Савинцях жив Дзуй. Дуже цікавий чоловік. Зима для нього була теплою порою року, тому куфайку завжди носив наопашки, а все, що під куфайкою, розстебнуто було по саме нікуди. Дзуєві завжди було жарко. Отакий він був теплокровний. (Паремія місцевого походження «ходити, як Дзуй Савинський» означає буквально: недбало ставитися до своєї зовнішності; ходити розхристаним). А влітку Дзуй як міг ховався од сонця, цілими днями з густої тіні не виходив. Ото й потеліпався в Подільський ліс ще на світанні від сонця сховатись. Проснувся десь під обід від нашого ротатого лементування і здалеку став спостерігати з-за кущів: що воно дали буде? А потім про все, що було далі, побіг і розпятакав у першу-ліпшу найближчу до лісу подільську хату. Кульмінацією розповіді став такий дієслівний ланцюг: «понапивались-у пляшечки награлись-поснули-мухи в рота лізуть-спасайте!». Ну це вже Дзуй палицю перегнув: не всі поснули тоді і не всім мухи в рота... А воно ж – село. Через якусь хвилю бездротовий сільський телефон розтиражував інформацію і згіперболізовано, і метафоризовано, і взагалі поетикально

наповнено. Так ото на другий день їм і прочищали мізки на шкільній лінійці. А все через того Дзюя.

Звісно, це був пам'ятний факт їхньої спільної шкільної біографії. Пам'ятний, але – ох! – не єдиний. Згадувати ж, їй-Богу, було що...

...Відвідали спочатку двоє сільських кладовищ. Там все більшає й більшає їхніх учителів. Там трійко вже й однокласників. Намагалися все-таки не сумувати: альтернативи цьому все одно нема. Життя і смерть ідуть поруч... У кожного свій вік... Жодного дня більше, жодного дня менше – лише стільки, скільки Богом відміряно... Поставили квіти, віночки, пом'янули, «царство небесне» сказали...

А далі, як кажуть, живий про живе й думає. На початку великого бенкету (а влаштували його в сільбуді, директором якого – Вірченко. Всі вісім років вони його тільки Вірченко та й Вірченко, і вийшло так, що Вірченко – це ім'я, а не прізвище) вирішили, щоб кожен розказав про себе. І, звичайно ж, їй знову треба було перейти в статус зірки екрану чи любимиці публіки, бо саме вона за тридцять п'ять років уперше приїхала, саме її (та ще одне велике цабе, яке з Києва так і не приїхало, бо справді цабе велике) вони найдавніше не бачили.

І вона з Божою допомогою відзвітувала за всі тридцять п'ять років достойно – коротко, ясно і про найголовніше. А оскільки людей цікавлять найбільше чужі приватні справи, то на них вона зупинилася докладніше: до тридцяти років ходила в дівках, у тридцять таки відважилась обзавестись сім'єю, в тридцять один – народила сина, в тридцять вісім – розлучилася, вдруге заміж не збирається, бо вже там була. І коли сільські дядьки-Вітьки-Володьки-Тольки і т.д. почали ставити їй «додаткові питання», Господь змилосердився над нею. В розчахнуті двері сільбуду ввірвався... Чапай. Чапай приїхав! Сам Чапай! І розпочав відразу, звичайно, з претензій:

– Ну що? Вже готові?

– Завжди готові, Чапаю!!! – рявкнув клас і всю увагу переключив на нього. Його вони не бачили теж тридцять п'ять років. Він надзвичайно велике цабе. «Спасибі тобі, Господи, що Чапай приїхав», – подякувала вона Спасителю. Тепер можна здати позиції центротворної постаті, він – хлопець без комплексів, завжди був таким, а зараз – то взагалі...

Чапая обнімали, цілували, по плечах плескали, чуба куйовдили, тощо... І посипалися на Чапая філософські питання, гострі, як білогвардійські шаблочки:

– Ну шо, власть, приперся таки до народу?

– Як там кабмін? Ще стоїть?

– Який кабмін? – щиро, як в дитинстві, дивується Чапай. – Я вже сім років туди ні ногою!

– Вигнали!?? – людській радості немає меж. Чапай підігрує всенародному щастю:

– Вигнали! Та дайте ж мені сто грам нарешті!

Чапай – свій, у дошку свій, ні фіга він не змінився, це той самий Чапай, у якого ніколи немає ніяких проблем, лише по мішку анекдотів на кожен життєвий випадок і навіть кожен нюанс, лише суцільне сміхословіє і громкореготаніє... Тільки чому ж ти весь такий сивий, Чапаю?

Здається, вона лиш одна помітила, який Чапай став спритний на руку. Не одну, а відразу дві пластикових скляночки поставив перед собою. Візуально рідина в обох однакова – прозора. Але пив Чапай лиш із тієї скляночки, куди сам і підливав постійно, – «Моршинську» негазовану. Це була концептуальна схожість її (тобто В. П., а не «Моршинської») з Чапаєм. Бо в народі ж як? Якщо в компанії чарки не п'єш, – або хворий, або велика падлюка. Отож і доводиться маскуватись, бо і в першому, і в другому зізнаватись соромно.

Чапай – це Чапай. Слухати його – наче премія. Невідомо, правда, за що. Втім, як це за що? За тридцять п'ять років трудового, виробничого, господарського, наукового (який там ще в кого?) стажу. Вивчився. Почав робить кар'єру. В хорошому розумінні цього слова. Одружився після тридцяти. Народились дві доньки-близнючки (хотіли одну дівчинку, а народилося зразу дві... значить, дуже хотіли! – зробив проміжний висновок клас). Закінчив робить кар'єру. Теж у хорошому... Занесло в політику...

– Та задовбав ти своєю політикою!! – реве клас. – Як жінку звать??

Чапай помітно смикнувся. Запала тиша. Ніхто не знав, як звати Чапаєву дружину, як тут підкажеш? А сам він, здається, не пригадував.

– Ольга, – сказав, як видихнув.

– А-а-а, – сказав клас. – Все ясно.

В. П. не те що знітилась чи ще там щось ... Вона миттєво передбачила наступне класове питання: «Чому із собою не привіз?»

– Так що ж ти із собою її не взяв? Місця в навороченому «Хаммері» не знайшлося? – клас як клас.

– Тут уже є одна Ольга. – Чапай, виявляється, може бути ще й сміливим. – І знаєте що? Пішли ви всі «на хутор бабочек лавіть». А я сяду біля Олі.

Оля – це насправді її власне ім'я. Ольга – Оля – Олечка – Оленятко, – це все про неї Чапаєм колись сказано...

– Ну, Чапай, ти дайош!

– Здурів Чапай на всю голову...

– Посидь, посидь, Чапаю, ото тільки й твого...

Клас – це клас. Реакція його багатопланова, багатовекторна і багатоаспектна. А Ольгою наче хтось узяв і вміло покерував:

– Чапаю, не треба. Сиди де сидиш. Я сама зараз до тебе перейду. – Коли жінка веде себе активно, чоловік, як правило, пасує. Життєвий досвід навчив її цьому достеменно. Чапай потихеньку заспокоїться, і вони сидітимуть поруч як старі-престарі друзі ще й дуєтом заспівають на публіку, як у далекі роки на сцені.

– Ну, здоров, старий друже, – вона теж, як і всі перед цим, по плечу його лягнула. – «Головне – бути самою собою. Тобто природньою», – нею знову хтось уміло покерував. Чапай замовк. На якусь мить притих. Її розрахунок вдався.

Свято, дійшовши апогею, почало вимагати танців. П'ятдесятилітні хлопчики й дівчатка вихилялися ще так, що аж гай шумів! Сиділа, не танцювала одна лиш вона, як і годиться на третій день після операційки, та Чапай, який був із нею «за компанію».

– Давай втечемо звідси, – пропозиція Чапая була передбачувана.

– То й давай, Чапаю, – підтримала вона його.

Втеча тривала недовго – із сільбудівського кінозалу, який тимчасово став для класу танцхолом, до сільбудівських добре порепаних східців перед вхідними дверима. На них і присіли. Сільбуд до революції був церквою, тобто стояв на правильному місці. Перед очима – півсела, якщо запустити в хід панорамне бачення. За спиною – відголоски чийогось баяну і весь танцюючий клас. Посередині цих просторових координат – вони. Як

два Цербери, в міру побиті й потрошені життям, що ні впускають, ні випускають нікого із сільбуду, з колишньої тобто церкви. Звідти ніхто, правда, й не рипнувся, бо директор сільбуду, однокласник Вірченко наказав усім танцювати стільки, скільки треба. «Хай поворкують голуб'ята...». Якись тільки Цербери з них... Неправильні. Що їм охороняти? Під врата раю Він їх не підпустить, бо занадто грішні, а пекла вони й на землі вже набачились... Не годяться такі Цербери ні для якого есхатологічного простору... Не годяться...

– Давай втечемо звідси, – вдруге прозвучала конструктивна пропозиція. – Чуєш?

Її, чесно кажучи, тишила пропозиція Чапая. Ще не вмерла в ній Жінка, ще вона не вмерла! Але:

– Нікуди ми, Чапаю, не втечемо. Оце і є наше усамітнення. Та й тікати нікуди. – І вона з такою пильністю стала вивчати тріщини на сільбудівських східцях, наче це було основним об'єктом дослідження всього її життя.

Чапай психонував і озвучив свій вирок:

– Ну, що ж... Ти завжди була праведна!

– Не бреш.

– Не знущайся.

– Не переймайся.

– Дай мені в пику!

– За що?

– За те, що від того гуцула тебе тоді не відібрав.

– Ти й справді здурів на всю голову. Того гуцула вже давно немає на білому світі. Піду краще потанцюю.

– Ніхто нікуди не піде. Тобі танцювати ще не можна.

– А ти звідки знаєш?

– Я про тебе знаю все...

– Не лякай мене так! У мене серце слабке!

– Судячи з твоєї поведінки, в тебе його зовсім немає. То що з гуцулом сталося?

– Нещасний випадок. Щось комусь будували. І щось важке на нього зверху впало.

– Був гуцул – нема гуцула...

Це ж треба. Зустрілися через N-ну кількість років і відразу й посварилися. Лише вони на таке здатні. Так. Ну добре. Хтось же все одно повинен бути розумніший.

– Дорогий Чапаю. У мене до тебе двоє питань. Чим ти зараз займаєшся в стольному граді після вигнання з кабіну? І чому так багато срібла розвів на своїй голові?

– Почну з другого. – В Чапая завжди клепка добре варила. Зараз розжалобить, викличе співчуття. Ні фіга! Не бачив ще ти, Чапаю, смаленого вовка. Почне скаржитись на життя, на дружину, – вона його обламає відразу. Вона однаково ставилася до тих, хто ще не бачив смаленого вовка, – приховано-зверхньо. – Розумієш, у мене двоє дітей. Дівчинка і... дівчинка, – констатував Чапай, як майже той рязановський «товарищ Новосельцев». – Одна – дівчинка як дівчинка. Майже вивчена, бо з п'ятнадцяти років – студентка. Вундеркіндка. Наукою вже займається, хоче й далі вчитися. А друга... – Чапай зробив паузу «по Станіславському». – Друга... тяжко хвора... Наркоманка. Обидві од одного батька, од одної матері, з одної навіть яйцеклітини... А бачиш, що робиться?

– Прости, Чапаю.

– За що?

– За те, що навіть ти побачив смаленого вовка.

Чапаєві треба було виговоритися. Вона його не перебивала, не вставляла виразково-шлункових коментарчиків. Вислухала до кінця. І мовчки заціплена сиділа далі. Що йому сказати? Що знає про драп не лише як про матерію для зимового пальта, про «ватку» – не лише як перев'язочний матеріал, а сальвія – це не тільки дрібненька червоненька квіточка, а «п'ятка» – не тільки задня частина підошви ноги, а «план» – це не просто «не догма, а керівництво до дії», а дещо інше... Хотілося плакати...

– Отак, Чапаю. Народжуємо їх, виховуємо, не шкодуємо на них ні здоров'я, ні навіть життя... А плата за це – однакова... Таке життя складне...

Він довго й підозріло дивився на неї:

– А чому ти завела «за упокой»?

– А тому, що й ти. Слава Богу, в мого дитяти це вже в минулому. Три роки балувався легкими... які я видихала вкрай важко... але

Господь вірний... я виплакала, вимолила в Нього, щоб спас мою дитину, врозумив... навіть материнську молитву склала... Господь вірний... це факт... це аксіома, яку не потрібно доводити...

– Чуєш, навчи мене своєї молитви! – Чапаєві теж хотілося плакати. – Тобі ж допомогла, мо' й мені допоможе. Тільки ж у мене все набагато серйозніше... Лікується зараз у Німеччині... Мо' хоч на цей раз вдасться... Отаке життя жорстоке... – і Чапай таки не втримався, не заплакав – зарідав давно залежаними важкими сльозами. То була не скупа чоловіча сльоза. То було тяжке батьківське горе... багато горя... всього не виплакати... навіть Чапаю...

... –Тю на вас!!! Ми їх не чіпаєм, думаєм, хай поворкують! А вони сльозами й соплями обмінюються! – їхньому усамітненню, здається, настав кінець.

– Оба цвай!

– Та це сльози щастя! – коментарі, коментарі...

– Дайте глянуть, як Чапай плаче! Несіть сопляндрики! (по-місцевому – носові хустинки). – Щастя знову привалило: клас побачив, як Чапай плаче.

...Спасенний баян зробив свою справу: знову все навколо зашуміло-загуло!

Вона міркувала так: «Коли описуватиму цю зустріч у розширеній замітці до місцевої газети «Срібнянщина», не буду наслідувати філософію Оксану Забужко ні в якому разі. Десь у чомусь своєму, опублікованому в «Кур'єрі Кривбасу», пані Оксана осмислила кожную деталь такої ось зустрічі з філософських позицій. Навіть те, як вона (чи персонажниця) блювала, не в міру, а від душі насвятукувавшись. А душа ж, як відомо, не завжди міру знає... Висловлюючись літописною мовою (тобто мовою фактів), пані Забужко (чи то пак персонажниця) випила тоді менше, ніж хотіла і більше, ніж могла. Оце і вся філософія. І чи не в такому «цікавому» стані у «Шевченковому міфі України» (спробі філософського аналізу творчості Кобзаря) про руту й рутину йдеться як про одне й те ж. Ще й заявлена апеляція до Костомарова! Костомаров, звісно, великий авторитет. Але не настільки, щоб мати право підняти одні поняття іншими. Чи бачили коли-небудь М. Костомарова, а вслід за ним О.Забужко, справжню квітку руту, – історія це замовчує. Рута насправді – заввишки з мальву червона квіт-

ка, дуже схожа на будяк, але більша за нього. У всіх на світі будяків однакове майбутнє – бути реп'яхом. А реп'ях – він і в Африці реп'ях. І тут, і там він до всього, а не тільки до кожуха, як гласить відома паремія, чіпляється. З рутою ж усе інакше. На дотик вона ніжна, неколюча, приємна, одним словом. Але на «рівні колективного підсвідомого» завізуалізована схожість рути з реп'яхом не дає спокою: а раптом причепиться? Як чіпляється старша сестра до меншої зі своїми дорогоцінними вказівками чи більша країна до територіально меншої з істеричними погрозами: «Перекроєм кран! Не дадім газа!!!». Тарасів же контекст такий: За що ж боролись ми з ляхами? / За що ж ми різались з ордами? / За що скородили списами / Московські ребра?? Засівали, / І рудою поливали.../ І шаблями скородили. / Що ж на ниві уродилось??! / Уродила рута... рута.../ Волі нашої отрута. В такому контексті пані філософиня трактує руту як символ жіночої сексуальної абстиненції, тобто статевого утримання... Хай Бог милує!.. Ні. Якщо писатиму, то писатиму про все по-своєму...».

Її думки чомусь відразу ж були вловлені народом.

– Ти ж як писатимеш про нас у газету, пиши, що хоч. Тільки не бреш.

– Не буду.

– Заче́м Чапая до сліз довела?

– За Чапая відповіси! Він позаторік нам село газифікував! А що ти для села зробила? (А й справді? Що?).

– Ану мовчать!!! – віддав команду Чапай. – Нічого я не газифікував, прискорив лиш оформлення технічної документації.

– Чапай, як тобі вдалося так швидко нас газонути? Тебе ж із кабміну вигнали? – хтось іще не забув цього історичного факту.

– Та я не газифікував, – Чапай аж оправдовується. – Я лише технічну документацію...

– Мовчать! – це вже команда Чапаєві. – Сказано: газував, значить, газував. – Чапай вимушено погоджується:

– Ну, вигнали. Але ж старі зв'язки лишились...

Краще б він цього не говорив. Бо голос народу став сердитий, театральний чи ні – годі й розібрати якийсь аж лиховісний:

– Всі ви там однакові! Одним миром мазані! – Старослов'янізм «мирро» взагалі-то в цьому, тобто в негативному контексті недореч-

ний. Мирро – це майже те саме, що і єлей. А єлей – це оливкова олія для церковнослужебних процедур. Нею священник маже лоба тим прихожанам, які причащаються. Отож паремію «мирром мазаний» слід розуміти відповідно: як символічний акт приліплености до самого Христа. Та народові не до таких тонкощів. Народ святкує.

...У Зінки восьмеро дітей і чотирнадцятеро внуків... Нінка на зустріч пішки прийшла з не дуже сусіднього села (в країні криза, бензину нема, автобус на Карпилівку не ходить). Отож є ще порох... Вісімнадцять км все-таки. Та ще ж і назад вісімнадцять, бо ввечері корову треба доїть... Валька склала сьогодні вже дві копиці сіна (три корови в хазяйстві) та й на гульки прийшла... Вітько тільки вчора свіжого меду накачав (своя пасіка)... Лариса й Тетяна два тижні тому своїх дітей одружили... Вірченко на фестивалі «Золоті ключі» друге місце зайняв... Відразу дві Людки пішли на пенсію... Павло іномарку купив... Надька зятем своїм не нахвалиться: не п'є, не б'ється, недавно брошку їй подарував... Андрій до підполковника дослужився... Ірка – когутка, на гульню не прийшла, сказала: де вино й горілка, – ноги моєї там не буде... Ну оце таке... «Коли буду осмислювати все, що зараз відбувається, порівняю, якщо не забуду, кожен із тридцяти п'яти років з рівно однією хвилиною шкільного уроку. Урок – це сорок п'ять хвилин. У нас в запасі ще десять хвилин, щоб перевірити помилки, виправитись, десь щось доробити, десь комусь допомогти... Десять хвилин – десять років... Десять років – десять хвилин...»...

...Чапаєві зателефонували.

– Викликають у прямий ефір, – став вибачатися Чапай. – Всіх люблю, цілую. Але від'їжджаю.

– Ти що, Чапай? Проклянем!

– Хіба ж хочеш – мусиш! – відфутболив Чапай з напускною веселістю. Всі зрозуміли: щось трапилось, і Чапаєві насправді зовсім не весело.

– Ну, тоді хоч проведем. – Клас дружно провів Чапая до машини. – Чапай мисленно вже десь там. Там він комусь потрібніший. Там без нього – ніяк... Прощався з усіма скупко, без ніяких сентиментів, економлячи час. Там він комусь дуже потрібний...

– Настьона з клініки втекла. Години за півтори буду в Києві. Вночі прилечу в Кьолльн. Ми її знайдемо. Все буде добре, – ви-

палив Чапай усе те їй на вухо телеграфним рядком. – Ось візитка. Напишеш щось путне – надішли на мій імейл. Я тепер велике цабе. Видавничою діяльністю займаюсь. І ще... Це найголовніше. Помолись за мою дитину. Анастасія її звать. Її звать Анастасія!!! – крикнув уже, застрибуючи в «Хаммер».

– Кого? – цікавляться однокласники.

– Донечку.

– А другу як? Він же казав, що двох має дітей.

Чапай не встиг сказати як – другу. Бо вона благополучна. Батьківське серце більше печеться за неблагополучних дітей. Ольга сама придумала й нарекла миттєво другу Чапаєву донечку:

– Соломія.

Однокласники оцінили Чапаїв смак на ім'яносність:

– Красиві імена. Старовинні.

– А головне – рідкісні, – підбив підсумок Володька Погрібний з пляшкою «Хлібного дару» в руках. – Спасаймося, бо тверезішаєм!

Під сільбудом, з протилежного до парадного боку випасалося чиєсь теля на прив'язі. Хтось із «спасених» уже і в свіжий кізяк уліз... Хтось інший актуально прокоментував: «Ти завжди кудись улізеш... Як не в кізяк, то в партію»...

... В. П. майже не сумнівалася, що вгадала ім'я другої доньки Чапая.

А втім, хай це підтвердить час...

...Гуляли по-чесному. Тобто весь день і всю ніч, бо червневої ночі о четвертій годині ранку вже білий день. Сонця зустрічати не ходили, воно їх саме зустріло на сільбудівським ганку, де класом чекали прохідну маршрутку «Чернігів – Савинці» (ті самі Савинці, звідки Дзуй родом!), та всадовили В. П. в тую маршрутку, вслід співаючи на ходу створений ремікс під Вірченків баян: «Прощай і пам*ятай, / Дивись, не забувай!!!». То ото о шостій ранку вона вже до себе в Ніжин і приїхала...

...І що? Відразу й заснула? Да, щас! Не спала ще дві доби після емоційної перенапруги. Уже й з «папером поговорила», і надіслала його в «Срібнянщину», хай читають земляки про їхній восьмий клас. А воно все одно не відпускає. Ось, виявляється, яке воно сильне й велике, відчуття малої батьківщини...

***

... Чапай зателефонував через чотири дні:

– Ну що, підмети-присудки? Все в порядку?

– Як Настя? – відповіла вона. Питати: звідки номер дізнався, не було сенсу.

– Настю лікуємо. Все буде добре. – Сказав швидше собі, а не їй. – Ти вже почала книгу писати?

– Яку книгу, Чапаю?

– Яку хоч. Головне – щоб читабельно було і з людським обличчям. Я вирішив тебе зробити видатною письменницею. До зустрічі.

– До дзвінка, Чапаю.

– Якщо ти не подзвониш, я приїду. Навіть без твоєї згоди.

– Я подзвоню, але не завтра. Напишу перші десять сторінок – і подзвоню.

– Дивись мені. Щоб все було в порядку.

– Дивлюсь, Чапаю.

...Що робити? Пообіцяла Чапаю дзвінок (невідомо коли) після десятої сторінки, а з неї «текст попер» того ж таки дня й ночі в кілька десятків... Писалось на одному диханні... Як під диктант. Вона навіть не писала – звільнялася від своїх думок. Що таке муки творчості, вийшло так, вона не знає. Для неї це були не муки, а полегшення... Щоправда, серце після такого «полегшення» не просто тарабаніло, а ще й наче переверталось. Ясно: або аритмія, або тахікардія... Де писалося «плачно», вона й сама, за компанію з текстом, плакала. А де реготно – не стримувала себе, реготала, як придуркувата, вдивляючись у монітор свого «динозаврика». Внутрішній годинник дав збій – вночі не спалось, а писалось, а вдень ходила, як сновиди, відсторонена від усього. Прання-готування-прибирання виконувались «на автоматі». Проте їй подобався цей стан. Знайомі й незнайомі люди аж просилися бути потенційними персонажами, типові й нетипові життєві ситуації вона сприймала як майбутні епізоди, які стали цікавити її з точки зору олітературення. Здоровий глузд підказував: «Побережи себе, постінсультна ти жінко», а самоіронія не здавалась: «Жінка я чи де?». ... Візит до знайомої кардіологині вирішила поки що відкласти.

***

«Материнська плата» – так вона назвала свою книжку. Через два тижні, відкоректовану й відредаговану автором, тобто авторкою, самою собою тобто, надіслала вона свою «пробу пера» Чапаєві на імейл... Хоча «сирі місця» лізли й лізли самі в очі. Вона їх чистила, доводила до кондиції, – ото вже правду кажуть люди, що немає меж досконалості... Що редагування – безкінечний процес...

***

Чи він тільки те й робить, що пошту переглядає? Вона, наприклад, пошти не переглядає тижнями. Дзвінок застав її на другий день прямо за кафедрою: в кінці навчального року звітувала про свою «навчально-методичну, наукову та виховну роботу протягом 5-річного звітного періоду». І дзвінок відхилити було незручно, і перед колегами та ще в таку відповідальну звітну мить, – ще незручніше. Чапай, мабуть, це відчув на відстані, бо сказав лапідарно і про найголовніше:

– Я прочитав. Текст читабельний і з людським обличчям. З тебе будуть люди. Приїжджай обговорити умови договору автора з видавництвом.

Звіт вона завершила на оптимістичній ноті:

– Наступного навчального року хоча би на одну публікацію в мене буде більше.

Ніхто не був проти. Більше, то й більше.

***

– ...Благословіть, отче, – попросила наступного дня колегу-однокурсника-поета (3 в 1), висмикнувши перший-ліпший аркуш із відтиску. – Тільки швидше, бо через годину електричка на Київ.

– Що це?

– «Материнська плата».

– Харашо!

– Ну, й добренько!

– Справді твоє?

– Ні, з інтернету скачане! З Карпиного неопублікованого! Ну, все, мені ніколи! – та й помчала на столицю. Столиця ж на неї чекає!

***

– Добрий день, шановний авторе! Дозвольте підвезти вас до офісу. – Чапай в Образі. І, здається, щасливий.

– Як Настя?

– У Швейцарії. На реабілітації. Все буде добре. Я знаю, ти молилась. Господь вірний. Це вже точно. Все буде добре. Сідай швидко в машину.

– Не згадуй Бога в суєті, Чапаю.

– Наймарніша марнота, – марнота усе.

– Еклезіаста полюбив?

– Перевидаємо масовим тиражем Біблію в перекладі Огієнка.

– Це добре.

– Для нас добре, коли ще й прибутково.

– Чапаю! Мовчи. Менше согрішиш!

– А про балакучий язик – у посланні апостола Якова!

– О! Які ми освічені стали...

– Всі ми грішні, Олю. Така природа людська. Але, коли до горя, то й до Бога.

– Отож бо й є, що коли тільки до горя, тоді й до Бога, – відгукнулася вона, якимось і не дивуючись Чапаєвим внутрішнім змінам.

На тому й замовкли. Чи то теза виявилася занадто концептуальною, чи горя між людьми занадто багато... Бог його знає...

***

Пізно восени вже й книжечка була готова.

...У Київ вона їхала нормальною жінкою, а повернулася звідти видатною письменницею... На презентації у великому холі видавництва журналюги налетіли на неї, як коршуни. Вона, що колись сама брала численні інтерв'ю, готувала сотні газетних матеріалів (з журналістикою вона дружить на повному серйозі), навіть уявити не могла, як важко бути суб'єктом журналістських зацікавлень. І так не станьте, і очей не опускайте, і спину тримайте прямо, і дивіться трішечки праворуч. Щось відповідала на їхні питання, десь посміхалася, а хотілося крикнути: «Не мучте мене! Я ж ваша!».

– Ця книга про наше суспільство загалом і про кожного зокрема... Суспільні проблеми авторка переживає, як свої власні... Кожен із нас тут прочитає щось для себе і про себе... – два пра-

цівники видавництва (мабуть, із відділу збуту й продажу друкованої продукції) солов'ями заливалися, анонсуючи її, дорогоцінну... Чапай вів себе хитро, непомітно, в камеру не потрапляв, нібито абсолютно ні при чому. Перед ним тепер стояло завдання №1 – вигідно книжку продати. Книга стала вже не її дітищем, а звичайним товаром, який, дійсно, потрібно було вигідно продати.

***

...У нічному повторі ТСН дивилася на себе в двохвилинному сюжеті, – проанонсовану, з напускним зовнішнім спокоєм і закомплексовану до неможливості.

– Гарно виглядаєш у кадрі.

– Спасибі, Чапаю, за правду. Отож бо й є, що тільки в кадрі.

– Та ні. Я про те, що ти правильно ведеш себе перед камерою. В ефір у таких сюжетах тільки й треба закидати нульову інформацію. Такі закони маркетингу.

– Сам ти нульовий. А втім, не зовсім. Це твої апартаменти – з багатьма нулями.

– Я в цьому не винен. Все – своєю працею... – його погляд говорив більше: «І в тому, що ти, знаю, проживаєш на 16 кв. м., я вже точно не винен». – Давай пити чай.

– Я вже надудлилась його за сьогодні. Важкий був день... Тому дякую дуже щиро.

– Такого ти ще не пила. З подільським медом!

– То чому так довго тюльку травиш? Вітька грабонув тоді в Подолі?

– Він сам подарував мені банку меду, на, каже, вчора накачав.

Я йому пообіцяв: їстиму тільки у великі свята: на Різдво й Великдень. Сьогодні теж свято. Ти стала письменницею.

– Видатною, – уточнює вона самоідентифікацію.

– Ну ти «не перегібай», як каже Вова Зеленський. Але перспектива росту є. Пиши поки пишеться, – це тобі від матері передалось. Якби її – та в сучасні умови, була б друга Марко Вовчок...

– Мама вірші писала... – ніби нагадала йому.

– Я знаю, не забув... Ти пиши. А за нами – не заіржавіє. До речі, завтра на корпоративі буде «95 квартал». Лишайся – побачиш наживо.

– Завтра я вже буду в іншому місці.

Напилися чаю з подільським медом. Обдивилась його фешенебельні апартаменти: кабінет, кімната для гостей з каміном, ще дві кімнати на першому поверсі хоч конем гуляй, більярдна зала... І все не тільки стильно, а й функціонально... На другий поверх не пішла, – там спальні кімнати. Не гоже заглядати в чужі гніздечка...

– Ну, і як тебе, Чапаю, після цього не зненавидіти? В хатинці з високим рівнем матеріального можна говорити лише про духовне.

– А в нас же так, – жарт жартом відбиває Чапай. – Якщо бідні, то щоб усі до одного. Це так по-нашому, по-українськи.

Їй сильно захотілося додому, в Ніжин, у свої рідні 16 кв. м. Але завтра, а точніше вже сьогодні – друга ж бо година ночі – потрібно було відбути ще два ефіри.

– Чапаю, хочу на Мельникова, 36. Це так би було романтично – ти, я, ніч і наша ВПШ.

– Вибач, але сьогодні на такі подвиги я вже не спроможний. Та й згадувати там будеш не нас із тобою, а свого гуцула... Там, до речі, зараз інститут міжнародних відносин... Давай завтра. Я викрою пару годин.

– Завтра я вже буду в іншому місці.

– Давай тоді, коли завгодно, але іншим разом.

– Давай тоді... ніколи. Може, швидше відсічеться від мене мое минуле...

Вони так і не заснули тої ночі. Спогади, як гірська лавина, не дали на те дозволу. Вранці кепкуватимуть одне з одного: деталі цієї ночі мають бути втаємниченими, бо занадто вже вони фантастичні. Фантас-ти-ка!! Двоє – він і вона – зі спільним «постминулим інтимного характеру» (формулювання придумала вона) були разом, але не дозволили собі «нічого зайвого». Вона – тому що вже знала, що таке гріх, а він – бо вона все ще мала на нього вплив. Тому домовились: про цю аномалію нікому нічирк. Нехай це буде ще однією їхньою спільною таємницею... Головне – їм було добре... Але це буде вранці, за ранковим запашним чаєм із подільським медом (а що ж, гулять так гулять! Вона ще й похвалила Чапая за те, що гарно готує).

...А поки що ніч. Їхня ніч, підвладна їхнім спогадам. Не рядовим спогадам, а спогадам про колишню епоху!..

***

...Кар'єру в редакції містечка Н. вона зробила в режимі «бліц» – за рік і півтора місяця: від кореспондента аграрного відділу до заввідділом листів та масової роботи (синонімічно вона цей відділ називала відділом скарг), далі – відповідальний секретар. З цієї посади через чотири роки і відправили її в Київський інститут Великого Вождя другу вищу освіту здобувати. Саме він, Великий Вождь, найпершим там її й зустрів. Вождь був настільки великим, що його з білого мармуру бюст в неосяжному холі на першому поверсі інституту годі було обійняти і вдесятьох. Ніхто, правда, цього робити й не збирався, це виглядало би хуліганством. І Вождя, і весь інститут охороняв посилений міліцейський пост при парадному вході. «Так ось ти який, Великий Вождю. Здрастуй, це я. Будемо знайомими», – подумала та, що приїхала гризти граніт науки. Мармуру, щоправда, було тут більше, ніж граніту, значно більше. Мармурові стіни, мармурова підлога, – все вражало помпезністю, партійним шиком і блиском.

...Треба було вчитися. На відділенні журналістики, як і в будь-якому українському виші, викладалося чимало фахових дисциплін, але нефахових – у кільканадцять разів більше. Голову забивали партійним будівництвом, політекономією соціалізму, науковим комунізмом, науковим атеїзмом і навіть... межкомдвіжем. («Не мішком рухаєм, а международное камуністическое двіженіє»). Алергія на неіснуючі науки в неї розвинулася одразу. Внутрішній протест проявив себе традиційно – вона на таку науку просто «забила». Лекції, щоправда, відсиджувала й конспектувала сумлінно, а до семінарів із цих предметів майже не готувалася. Крім журналістики. Вільний час, а він з'явився внаслідок «неготування», витрачала на музеї, концерти, виставки, театри, – виконання культурної програми – це вже щось. По Києву «культурно-програмно» гасали разом із Цілею – по-своєму колоритною постаттю.

...Узбечка Ціля достойно представляла в її очах братній азійський народ. Ціля розуміла українську мову! Розмовляти нею, звичайно, не розмовляла, а розуміла повністю. Це підкуплювало, робило Цілю симпатичною в очах Ольги. Цілі прощалися деякі людські слабкості (всі грішні!), бо Ціля розуміла нашу мову... Отак вони і стали жити-поживати в одній кімнаті гуртожитку інституту Великого Вождя – Оля й Ціля.

Ціля була на вісім років старша за Олю, тобто мала вже тридцять шість. Природа нагородила Цілю триєдиною активністю: партійною, громадською і статевою. Останній аспект настільки важливий, що на ньому слід зупинитися окремо. Те, що Бакихан (по-нашому Борис) постійно забував у їхній кімнаті якісь свої речі (червону краватку, наприклад, чи конспект «Капіталу» Карла Маркса), Олі було нецікаво. Оля навіть не дуже переймалася, коли Ціля не відкривала замкнених ізсередини дверей їхньої кімнати, – Оля в таких випадках смиренно йшла в телевізійну кімнату (де чомусь Валеру Леонтьєва заставала найчастіше на екрані: «Ех, карнавал, карнавал, карнавал!!!») чи завітала до буфету підживитися чимось смачненьким. І од гріха подалі, і для гармонійного вирішення ситуації. Але коли Оля вдруге наверталася до своєї кімнати, що вже була відімкнена і де стояв нестерпний сморід від Ціліної підвищеної пітливості тіла і ще чогось, вона (тобто Оля) демонстративно та ще й рвучкими рухами відчиняла балконні двері та вхідні, влаштовуючи протяг. Бакихан відразу зник, а Ціля з блаженим виразом обличчя, сидячи на зім'ятому ліжку, повторювала, як повторюють мантри:

– Заведі себе мужчину. Заведі себе, Оля, мужчину.

То була порада як порада. Наповнена глибоким життєвим змістом. Але Олю смикало: чому про мужчину мовиться як про собаку?

Оля ще не знала, що в переважній більшості (якщо не в абсолютній) інститутські мужчини і є кобелі. А жінки – відповідно – їхні самиці. Та ще й у період тічки, бо на одну інститутку-жінку припадало десятків зо два інститутівців-чоловіків...

Перша маска «устойчивого морального партійного обліка» була знята. Процес знімання масок (на карнавалі це робиться в кінці) тільки розпочався...

***

...Час ішов. Учити політекономію соціалізму й межкомдвіж не хотілося. В партії назрівала криза. Ціля потіла. Горбачов та Раїса Максимівна їздили по світу. Перебудова – це не тільки назва села на Ніжинщині...

***

А тут ще й весна постукала ніжним своїм первоцвітом в усі без винятку вікна інститутського гуртожитку. Було 8 Березня. «Кохайтесь, чорноброві, та не з слухачами!» – цим гаслом партійне чоловіцтво прикрасило одну з кімнат і, дійсно, красиво привітало нечисленне партійне жіноцтво. Слухачі – це як студенти, але вищої категорії. Інститутівці офіційно називалися не студентами, а слухачами. Жіноцтво від такої уваги розчулилось, тикалось носами й носиками в букетики первоцвіту аристократичного (білого тобто) кольору... Святкова вечірка вдалася...

Серед чоловіцтва був і Кольцо, який уже давно пожирав Оленьку очима. Проте саме того вечора (чи зірки так стали на небі, чи майже Тарасове гасло спрацювало?) моральність Оленьки поки що не постраждала. Це сталося дещо пізніше, – напередодні дня народження Великого Вождя, тобто 21-го квітня: у старости їхньої академічної групи, маленької, завжди метушливої і не дуже щасливої на вигляд жіночки був також день народження. Для Кольцо та Оленьки він закінчився початком їхнього дорослого кохання.

Де Кольцо взяв гілочку білорожевого бузку на другий день після першої їхньої ночі, історія замовчує. В Києві бузок тоді ще не цвів. І Оленька високо оцінила такий креатив: ах, який уважний! Весь наступний рік, два місяці і вісім днів (підрахунки зроблені Кольцо) Кольцо посилено був до неї уважний. Інколи аж занадто посилено.

Тепер Ціля знахабніла відкритим текстом. Вона була переконана, що вже має моральне право потіти скільки влізе. Приходить якимось Оленька додому (хоч і тимчасового, але дому) та зайти в кімнату, ясна річ, із першої спроби не вдається. А Оленька півдня перед цим по Києву моталася: в Будинку художника відкрилася виставка картин Іллі Глазунова, а в Будинку Спілки письменників був вечір пам'яті Василя Симоненка. Оленька горіла двоєдиним бажанням, яке у формі дієслів вітчизняного походження зафіксоване в народному прислів'ї: «Їсти – не ..... – можна й подождать». Ждати не те, що не хотілось, – не моглось! Оленька знала, здобуваючи вже другу вищу освіту, що носачами дверей бажано ані відкривати, ані стукати в них. Але ж «битійю определяєт сознание»... На її відчайдушно-носаковий стукіт зійшлися спочатку інститутки із сусідніх кімнат. А потім впливля й Ціля в... її

(Оленьчиній!) нічній сорочці!! Шок не завадив здійснити Оленьці фізичну потребу, – і це врятувало ситуацію. Бакихана в кімнаті вже не було, протяг Ціля влаштувала самостійно (підлещувалась, узбецька шльондра!), а нічну сорочку спокійно складала, збираючись покласти її до шафи.

– Ти! – гаркнула на неї Оленька. – Дай я її виперу!

– Просто у тебе, Оля, красиве бельйо, – це слід було сприймати все ж таки як комплімент, а не як виправдання.

Скандалити не хотілося. Сорочка випралась і випрасувалась. Оленьку тоді ніхто не звинуватив у «межнаціональних распрях».

– Ой Цілю-Цілю, – захитала головою Оля. – Що з тебе далі буде?

Як виявилось згодом, – третій секретар Ташкентського обкому партії.

***

...Бакихана викликали терміною телеграмою до сонячного Ташкенту. Там у нього хтось помер. Але вже й два тижні минуло, а Бакихан не повертався. Бо в нього, батька восьми дітей, народилося цим часом і дев'яте немовлятко. Деканат преміював Бакихана ще двома канікулярними тижнями. Ерос і Танатос!

...Ціля часу даремно не гаяла: майже місяць дома не ночувала, – бігала до когось аж на восьмий поверх. Для Олі то було тимчасовим полегшенням...

***

...А час летів. Закінчувався вже й травень. Валерочка Леонтьєв все малясав своїми патлами: «Ех, карнавал, карнавал, карнавал!!!»... Кольцо розповідав етнізовані анекдоти. Ось один із них. Сидить вуйко на полонині, отару стереже. Аж пролітає над ним орел і кричить: «Перестройка!!! Гласність!!! Демократія!!!»

– От клята птаха! Знову москалів нажерлась... – зробив висновок вуйко, розкурюючи люльку...

Час летів, як гірські потоки в Карпатах... А куди? Це вже інше питання.

***

– Ти знаєш, як тебе називали тут позаочі? – одного разу запитав її Кольцо.

– Ні. Скажи.

– Партиійною монашкою.

– Але ж тепер уже не називають?

– Тепер ні, – підтвердив Кольцо, вбачаючи в цьому свою заслугу.

– А ти знаєш, хто ти позаочі? – навзаєм поцікавилась Оленька.

– Знаю. Вуйко з полонини, – гордо відповів Кольцо.

– Бачиш, Кольцо. Вуйком ти був, вуйком і лишився.

Кольцо пишався своїм статусом. Його «вуйкізм» мав свої переваги: достеменно знання народного мистецтва, пісенного фольклору, а також гуцульської кухні. Кольцо умів здивувати кого завгодно своїми кулінарними талантами: баношем (кукурудзяна каша, зварена на сметані), печенею по-мисливськи, копченою олениною, коропом у сметані і т.д. Якби Кольцо працював у робітничій їдальні чи навіть у якомусь ресторані шеф-поваром, його б любили всі. Одне лиш було погано: «вуйкізм» Кольцо мав свої обмеження. Кольцо погано знав зарубіжну літературу, бо першу освіту здобував заочно. А в народі ж правду кажуть: вчення – світ, а невчення – заочне вчення. Не знав Кольцо творчості Анрі Барбюса. А якщо й знав, то хіба що поверхово. Бо інакше б запам'ятав його архіважливу тезу: «На дівчат лягають, але дівчат не запліднюють».

... Те, що вона «трішечки вагітненька», Оленька зрозуміла дуже швидко. Кольцо, зробивши свою справу, майнув на своє Прикарпаття до своєї сім'ї та дітей (їх у нього було двоє); Оленька проводила канікули сама із собою та своєю вагітністю. Домовилися переписуватися. Він їй – на домашню адресу, вона йому – на Чернівецький Головоштампт до запитання. У своїх листах Кольцо радив не затягувати... всі жінки через це проходять... у клініку Лечсанупра не звертатись, бо там не вміють зберігати медичної таємниці, а зробити аборт у своїй районній лікарні свого ж таки містечка Н.

Да щас! У її районній лікарні, а особливо в усьому містечку Н. якраз і вміють берегти лікарську таємницю!.. Розпачу як такого не

було: Оленька, хоч і не любила марксистсько-ленінську філософію, проте на філософізм мислення її інколи пробивало. «Дівочка подзалетела», – оце і вся філософія. І поруч не було нікого, хто б... ні, не підтримав чи поспівчував, а хто б хоч у спину чи в плечі тупо заштовхнув її в те місце, де роблять аборти. Сама вона йти туди чомусь боялася. В такому стані й прожиті були канікули, – а це два місяці, тобто повних вісім тижнів ембріонального розвитку.

Днів за два перед першим вересням – початком нового інститутського навчального року – вони зустрілися. А на другий день вона була вже проабортowana в Лечсанупровській таки клініці. В напівлюксовій палаті з екрана телевізора співала Роксана Баба-ян повчальним тоном: «А в галаве звеніт і кружит/ Нельзя любіть чужого мужа/ Старо, как мір, как мір, не ново/ Не тронь его, не тронь чужого...». Іди ти в дупу, Роксано! Без тебе тошно!

Новий навчальний рік розпочався без неї; без неї він тривав ще місяців зо два... Декан рвав і метав, передавав їй спеціальні вітання, обіцяв повішати всіх абортічок на сухій гілляці... Проте, зустрівши її через два місяці на коридорі, лише запитав:

– Як ти себе почуваш?

Декан, хоч і не був жінкою, а все ж здогадувався: після звичайного абарту по два місяці в лікарні не валяються.

– Як ти себе почуваш? – це запитання в постлікарняний період вона чула часто і сприймала його як жест доброї волі: світ і справді не без добрих людей.

...Оленька, дійсно, тоді ледь не одкопиталась... Медикаментозне втручання не обійшло без наслідків... В неї були б двійнята... Зі страшною кровотечею її виписали доліковуватися амбулаторно... Сказали на прощання: «Детей у вас после етого может і не бить». Оленька взагалі-то знала, що за все треба розплачуватися, але щоб аж так... Правий був Тарас, коли застерігав: «Кохайтесь, чорнобриві, та не з...». Із дзеркала на неї дивилась уже не Оленька, а Ольга – молода жінка з виразними очима, з яких аж перехлюпувала жіноча печаль... Це зветься досвід, витримка і гарт (за Ліною Костенко)? Можливо... А можливо, й ще якоюсь категорією цей смисловий ряд можна було б продовжити...

***

...А час не стояв на місці. Гризня граніту науки... Криза в партії переросла в кризу в усій країні... Горбачов прийняв антиалкогольне законодавство (тому слухачі дегустували вишневу настойку на спирту, куплену за копійки в інститутському аптечному кіоску)... Як на гріх, викладачка міжкомдвіжу Тетяна Дмитрівна Матвєєва (дочка письменника Дмитра Косарика) хвилин по десять-п'ятнадцять на кожній парі присвячує своїй власній діяльності на міжнародній арені в ролі члена української делегації представництва в ООН: «На прийомах державного рівня під рибу подають лише біле вино, а під м'ясо – лише червоне». Першим не витерпів Вася Хоменко з Дніпропетровська: «А під слона – яке?»

... Бакихан покинув Цілю і перейшов до Маджуди (по-нашому Марія, просто Марія)... Кольцо оточив Ольгу якісно новим рівнем любові й піклування... Ух, карнавал, карнавал, карнавал!!!

***

З інтуїцією в Ольги завжди було все в порядку. Вона відразу збагнула, що її двомісячна відсутність у гуртожитку прискорила розрив Цілі й Бакихана. Кольцо, провідуючи Ольгу в лікарні, обов'язково заходив до її кімнати, виконуючи її ж (Ольжині) доручення: принести крем для рук чи «Капітал» Карла Маркса... Так ото вони там із Цілею і знюхались. Але привід був гуманний. Як доповіла згодом агентура, Бакихан застукав їх «на місці злочину». Не лише застукав, а й жорстоко помстився Цілі, бо Маджуда жила в кімнаті через стіну, товщина якої (не кімнати й не Маджуди, а гіпсової стіни) сантиметрів п'ятнадцять. Питання звукоізоляції завжди було актуальним у будь-якому гуртожитку без винятку...

...А що ж Кольцо? Він палко переконував Ольгу у своїй непричетності до гріха: людський поговор – це так примітивно; на людський роток не накинеш платок. Кольцо був не дурний, але з придур'ю. «Для чого йому це статеве хуліганство? – сама собі дивувалась Ольга. – До сього часу одна лиш я знала про те, що він майже імпотент, а тепер коло втаємничених розширилось». Відповідь на своє питання вона сама ж і сформулювала: кобелізм – це назавжди. Не можна від невірного вимагати вірності (дружи-

ні, що в Прикарпатті, він зраджує з Ольгою, Ользі – із Цілею. А з ким буде зраджувати Цілі – це вже Ользі було байдуже). «Любовь без радості була – разлука будет без печалі»...

У процесі продукування таких філософем зайшла Ольга одного разу після трьох пар в інститутську їдальню пообідати. За вікнами вже стояла плаксива пізня осінь, яка налаштувала на мінорний лад. «Ні погоди, ні здоров'я, ні настрою, ні фінансів, – нічого в мене немає. Бідненька», – жаліла сама себе Ольга, бо хто ж іще пожаліє? Кольцьо їй елементарно спротивів, тому тепер вона сама ходила по всіх інститутських стежинах: і на пари, і з пар, і в читалку, і з читалки. І в їдальню, і з... А ось із їдальні вона вже вийшла не сама.

Оскільки черги в ті роки скрізь були дуже довгими, то й інститутська їдальня щодо цього не була оригінальною. Тим більше, що «любов приходить і уходить, а кушать хочецца всігда». Ольга вистояла довгу чержищу за тарілкою супу, за котлеткою на пару та подвійною порцією салату зі свіжої капусти і з усім тим скарбом (чи то пак, скудною партійною трапезою) потихеньку шукала вільного столика, очима втупившись у суп, щоб його не заштормило.

– Шторм в тарелке супа? – це філософське питання прозвучало згори.

Ольга підняла очі до рівня краватки... Вона була не червоною!.. Якась чорно-сіра абстракція! Це вже цікаво. Сильні чоловічі руки забрали її піднос. І правильно зробили. Інакше б шторм трансформувався у калюжу на краватці, сорочці та на інших деталях чоловічого вбрання. Перед нею стояв... Чапай... Її подільський земляк... однокласник... і просто Чапай...

– Чапаю... Де ти взявся... – оце і все, на що вона спромоглась.

– Я вже два місяці тут гризу граніт науки! Що ж тут дивного? А ось чому тебе побачив тут уперше? – це вже питання.

– Тому що життя таке складне, Чапаю. Поки що не питай мене більше нічого. Пішли краще юшки похльобаємо.

Чапай підсів до неї зі своїм підносом (чи то пак, партійним коритом), чітко (на те ж і Чапай!) доповів їй: він тут, бо хоче зробити прорив у кар'єрному рості (це широка перспектива) і досконало вивчити два предмети: економіку і соціологію (це перспектива вузька).

Потрапив сюди за направленням Київського обкому. Там в оргвідділі працював останні три роки. Так що він як-не-як киянин. У гуртожитку не проживає, бо минулого року отримав малосімейку. Принциповий холостяк. Морально витриманий. По-партійному загартований.

– А про тебе, Олечко, я знаю. Не переживай. Хочеш, я йому морду наб'ю?

Їй цього не хотілось.

Відобідавши, Чапай по-діловому запитав:

– Ти зі мною?

– Куди?

– У читалку, звичайно. Тут, до речі, розкішна бібліотека.

Вона аж засоромилася: дізналася про цей факт на другому році навчання. На всяк випадок попередила Чапая:

– Репутація моя підмочена. Тобі поруч зі мною краще не йти.

– Слухай, не строй із себе прокажену! З ким ходити чи не ходити – я вже давно вирішую сам.

Отож із ідальні вони вже вийшли на пару. Але нічого аморального. Дорога привела до читалки.

Чапай визначився зі своїми пріоритетами (економіка й соціологія), вона – зі своїми (журналістика, культурологія). В їхній читалці, виявляється, була багатюща бібліотека! А ще, виявилось, як колись у студентські роки, вчитися – це справді цікаво. У Чапая із самого дитинства клепка добре варила. Він категорично порадив Ользі для початку начитатися справжніх філософів. Не Маркса й Леніна – вони філософами ніколи не були, – а Кьєркегора, Ніцше, Фрейда, Бердяєва... «З ними ніде не пропадеш», – пророче заявив тоді Чапай.

...Одного прекрасного дня Ольга опрацьовувала філософський трактат Фрідріха Ніцше «Так казав Заратустра». Їй здалося, що десь колись вона вже читала щось подібне. «То благослови ж мене, о спокійне око, що споглядає без заздрощів навіть найбільше щастя!»... «Так, брати мої, для гри творення потрібне святе слово згоди – своєї волі хоче тепер дух...»... «Десять істин ти мушиш відшукати за день, а то й дошукуватимешся істини й уночі, і душа твоя залишиться голодна»... Вона читала щось подібне! Ще в далекому дитинстві вона підгледіла одну материну таємницю: за іконами мати тримала якусь книжку. І коли матері не було вдо-

ма, вона кілька разів виймала із-за ікон ту книжку – без палітурок, без початку й кінця і пробувала її читати... Ах ти ж, Ніцця!!! Ах ти ж, пройдисвіт! Узяв і спародіював Біблійні евангелія! Яке ж тебе горе заставило? Ользі не вдиковинку займатися журналістськими розслідуваннями. Чуйка й тут спрацювала безвідмовно: витоки теорії надлюдини слід шукати в біографії автора цієї теорії. Двох фактів вистачило, щоб усе стало на свої місця. Перший – Фрідріх Ніцше був сином пастиря; другий – Фрідріх Ніцше був фізично кволою людиною від природи, – мрія бути сильним переросла в цілу філософську теорію! Велика сила людської мізерності.

Ніцше став для Ольги інтелектуальним провокатором. Захотілося познайомитися з текстом Біблії. Але чи є ця книга тут, у ВП-Шовській бібліотеці? Виявилось: тут є все. Працівниця бібліотеки за кілька хвилин виконала нетипове замовлення. Закласти під нього, щоправда, довелося ще й сам паспорт, а не один читацький квиток.

– Вот ваш заказ, – і простягнула Ользі Біблію, обгорнену в газету «Правда».

Тоді Біблія ще не відкрилась Ользі. Чи ще свій час не настав, чи газета «Правда» пильно її від цього оберігала... Але перше знайомство все ж відбулося.

...Вийшло так, що в депресію її увігнав один Кольцо, а вивели з депресії аж учотирьох – Ніцше, Фройд, Кьєркегор і Бердяєв...

***

А тут – чергова річниця з дня смерті Великого Вождя. В гості до Київських слухачів приїхали слухачі з Мінська. І був вечір, і танці були, і треба було «обмінюватися талантами». Мінчани заспівали в два голоси українською «Ой, у полі криниченька», а кияни у відповідь – дуєтом, теж у два голоси, теж українською та від усієї душі – «Впали роси на покоси» на вірш Дмитра Павличка:

Впали роси на покоси,
Засвітили все навколо,
Там дівча ходило босе,
Білу ніжку проколело.

Згинуть роси, як над світом
Сонечко зійде багряне,
Крапля крові самоцвітом
У його промінні стане.

Білі роси – то кохання,
Що живе лиш до світання,
Кров, що в сонці не поблідла, -
То любов правдива й світла.

Неважко здогадатися склад дуету. У Чапая – тенор, в Ольги – другий альт академічний. І спів був, і «браво!» кричали, і заговорили про них як про красиву пару. Один Кольцьо почувався сумним та невеселим, навіть опущеним. Опущеними в Кольцьо були плечі, вся постать і навіть його гуцульські вуса. Ольга знала, що в такому стані Кольцьо, як правило, виношує якийсь план...

...Про що саме вони вдвох говорили – Чапай і Кольцьо – в інститутській рекреації, усамітнівшись після вечора дружби з мінчанами, це назавше лишилося таємницею. Але фінал розмови для всіх став гласним і прозорим: хтось комусь дав у пику, хтось комусь – у морду, хтось не розрахував сили удару... Результат – перебитий ніс у Кольцьо. Чапай відразу пішов у два деканати: журналістський і партійно-будівничий. І там, і там проказав один і той же текст: «Я побив Кольцьо. Робіть зі мною, що хочете». Найцікавіше те, що обидва декани, не змовляючись між собою (а втім, хто їх знає?), запитали в Чапая:

– За женьщину?

– Так, – обом деканам однаково відповів Чапай.

– Тогда всьо прощаєцца, – відповіли Чапаю однаково обидва декани.

...В часи партійної номенклатури й жадливого тоталітаризму, хай там хто що не каже, людський фактор усе-таки брався до уваги...

А Кольцьо забрала «швидка». Наступного дня з протампонованим носом він уже ходив по гуртожитку. Тепер у нього був не ніс, а справжній шнобель, як і личить вуйку з полонини. Із шнобеля стирчали два білих марлевих кінчики, від самого Кольцьо тхнуло горілякою (де він її роздобув на фоні дії горбачовського антиалкогольного законодавства?). Ах, карнавал, карнавал, карнавал!

***

...А час брав своє... По ВПШовських коридорах бродила тривіальна фразочка: незрозуміло чого хоче Михайло Сергійович, проте всім зрозуміло, чого хоче Раїса Максимівна... Ціля знову затічувала... Цього разу з Імраном... «Прожектор перебудови» – це не електропристрій...

Фройд останні двадцять п'ять років свого життя був кокаїнщиком... З редакторської точки зору з тріади Маркс-Енгельс-Ленін Енгельс (той, що Фрідріх) пише найкраще...

***

...Інститутки аж сичали за спиною в Ольги: «До чєво мужика довела!?!» (це про Кольцо, на якого й справді без сліз дивитися тоді було просто неможливо)... Громадська думка спрацювала.

– Ти от що. Поїж овочевого супчику тепленького, – Ольга знала, що ні гарячого, ні холодного, ні чогось гострого Кольцо саме не можна, поки шнобель не загоїться. – І поставила малесеньку каструльку з життєдайною рідиною на його персональну тумбочку в його ж таки кімнаті. «Помираючого лебедя» Кольцо зобразити не встиг, бо Ольга відразу й пішла, встигнувши проте на ходу віддати триєдиний наказ:

– Помийся, побрийся, прохмелися!

Кольцо оклигав десь через тиждень. Свіжий, як огірочок, без тампонів у носі, він виринав перед Ольгою в різних інститутських територіальних межах, поки їй це зрештою не обридло:

– Ти супчик їв?

– Їв.

– Співчуття бачив?

– Бачив.

– Чого ж ти ще від мене хочеш?

Кольцо звинуватив її в жорстокості. Вона послала Кольцо «на хутор бабочек лавіть»...

– Я знову впаду у відчай! – заявив (чи пообіцяв?) Кольцо.

...Правий був товариш Кьєркегор (той, що Сьорен), коли писав про три види відчаю у «Хворобі до смерті»: «Будучи хворобою духу або «я», відчай може набувати три образи:

*той, хто впав у відчай і не усвідомлює свого «я» (неістинний відчай);

*той, хто у відчаї і не бажає бути собою;

*той, хто у відчаї і бажає бути таким».

До якої категорії «тих» можна було б віднести Кольцо? Бог святий знає. Кольцо був великим оригіналом, тому в жодну філософську модель не вписувався.

– Ти вільна людина у вільній країні, – проінформувала його Ольга. – Можеш падати куди твоя душа бажає.

У такому ось етикетно притамованому антагонізмі щодо Кольцо й закінчувались для Ольги рештки старого року. Настав Новий – із зимовою сесією, наперед визначеними екзаменаційними оцінками (не нижче «4») та тижневими зимовими канікулами.

– Пропоную канікули провести у благородному товаристві, – категорично запропонував їй Чапай. – Ти і я.

В її очах він прочитав не просто відмову, – образу, страх, біль...

– Та ти просто зациклена! Все ще страждаєш!? Мо' ще й заплачеш?

Вона й заплакала... Не так щоб «по заявкам трудящіхся», а просто трішки випустила їх на свободу – свої невивпакані сльози.

– Спасибі, що нагадала мені дитинство, – Чапай і тут перетворив негатив на позитив. Так історично склалося, що в дитинстві він неодноразово витирав їй і сльози, і соплі. Зі знанням справи заходився це робити й зараз. – Твої соплі-воплі для мене особливої цінності не складають. Я думаю про інше. Якби ми жили в нормальній країні, то ти на своїй психологічній травмі змогла б озолотитися. І драма твоя душевна повернулася б у конструктивне русло...

– Спасибі, Чапаю. Заспокоїв.

Вони занадто довго й добре знали одне одного. Тому він був переконаний: Ользі аж ніяк не хочеться їхати додому, в своє містечко Н., тобто в свою самотність на весь канікулярний тиждень. Їй же здоровий глузд підказував: якщо Чапай дійсно не хоче відпускати її від себе, він її ніколи не відпустить, – інакше це не був би Чапай. Так воно й сталося. На Протасовому Яру Чапай здійснив «контроль на лінії», а на Дарниці вони вже вдвох проштовхувалися до виходу з робітничо-селянської електрички. Випадковий пасажир, що сидів навпроти Ольги, – сивий сердитий дідуган – ще й благословив її:

– Та йди вже, йди швидше. Чо' артачишся? – і простягнув ноги в битих валянках перед собою: простору побільшало.

***

... Два моменти з того канікулярного тижня Ользі вгризлися в пам'ять найглибше. Перший – тіткавання великого настінного годинника в чапаєвській малосімейці. Годинник тіткавав так: «тік-так, тік-так, тік-так...», що в перекладі на зрозумілу Ольгою мову означало: «де-тей мо-жет не бить...». А другий момент – сольний концерт Анатолія Солов'яненка в палаці «Україна». Концертів, щоправда, вони за той тиждень відвідали кілька: і Діану Петриненко слухали, і Петра Топчія, і Черкаський народний хор... Але саме після співу Солов'яненка принциповий холостяк Чапай озвучив свій конструктивний план:

– Колись у нас народяться діти. Я їх назву співучими іменами. Сина – Анатолієм, доньку – Соломією. Годиться?

– Годиться, Чапаю. Ще й як годиться...

...А годинник не вмовкав: «тік-так, тік-так, тік-так... де-тей мо-жет не бить...»...

...Все на світі має не тільки свій початок, а ще й свій кінець. Канікули теж мають властивість закінчуватися. Чапай говорив їй, що в них усе тільки розпочинається... Ольга-Оля-Олечка-Оленятко нічого взагалі не говорила... Замість неї все сказала геніальна Ліна: «Сахається розгублена душа, почувши раптом тихі кроки щастя...». Розгубленій душі хотілося швидшого «розбору польотів» з приблизно такими найголовнішими пунктами: а) Чапай до неї якісно ставиться лише з жалості; б) спільного майбутнього з Чапаєм у неї не може бути, бо тіткавання годинника – річ уперта; в) Чапай такий хороший, такий пригожий – аж занадто для неї, вона його не заслуговує... А чому такі пункти (чи пунктики?) просилися для аналізу? Бо дурна була... Бо не вірила в можливість власного щастя. Більше того – не хотіла його як такого. І навіть його боялася. Як там у Бердяєва? «Всякое наслаждение сопровождалось у меня чувством вины и чего-то дурного. Я боялся счастливых минут жизни, не мог им отдаться и избегал их... понятие счастья представлялось мне пустым и бессодержательным».

Чапаю про це вона нічого не казала. З ним краще всього говорити було про речі зовнішні, очевидні...

***

...І день іде, і ніч іде... Так можна сказати й про час... «Мікро-фон!»- назва фільму, створеного Юрієм Щербаком для закритого перегляду... Іван Драч на зустрічі зі слухачами розділив український народ на три народи: хохли, малороси й українці... Результат – Осип Лобода з Ужгорода й Володя Синьоокий зі Львова в праведному гніві підійшли до нього ближче, – уточнити, який же народ представляє сам Драч... Валерія Заклунна на подібній зустрічі призналась, як на духу, що партійними секретарями нормальні люди не працюють (після зіграної нею відповідної ролі)... Ціля на канікули в Ташкент не їздила в зв'язку з Імраном, тому домазала улюблену Ольжину помаду, а дві інших – розпочала...

***

Миючи руки, Ольга звернула увагу на дивну форму свого туалетного мила. Його наче хтось покусав.

- Цілю, ти не знаєш, що з моїм милом?
- Это я несколько раз его откусила.
- Смачно, Цілю?
- Я не кушала, только іспользовала его туда.
- Куда, Цілю?
- Ну... туда... сама понимаешь... чтобы не забеременеть...

Одверни й заступи! Але ж не розбухувати через це «межнациональные распри»:

- Цілю, я тобі дарую дві помади й оце мило. Взамін на те, що нового мого мила ти більше не кусатимеш.
- Харашо. Договорілись.

***

...А Кольцо надумався на інститутській сцені поставити віршовану п'єсу Леоніда Філатова «Про Федота-стрельца, удалого молодца». То вже був не карнавал. То був справжній цирк на дроті. Місяця півтора слухачька трупа вимудохувала той спектакль:

то репетиції, то заучування тексту напам'ять, то музичне оформлення, то освітлення, то ще щось... Насправді то була звичайна віддушину від «Казок бабусі КПРС», партійного будівництва та міжкомдвіжу. А ще – від дипломних робіт, писати, а потім захищати які зобов'язані були всі слухачі без винятку.

Найколеритнішою персоною в новоспеченій трупі був Ігорьок на прізвище Рева. Йому в спектаклі дісталася роль іноземного посла, який «скушал вазу из топаза». Ігорьок справив фурор за рахунок свого театрального костюму: крім пов'язки на стегнах (згідно із сценарієм), на акторові нічого не було. Виручила Ігорькова щетина, якою було поросле все його грішне тіло. Тому глядачам із зали здавалося, що на сцену вийшов сам Кінг Конг. Ольга, яка грала тоді роль царівни, а саме до неї сватався посол, зображувала надзвичайно природній страх. У другій ролі – Марусі – «супружниці Федота» – Ольга була менш переконливою. Можливо, то був прогностичний знак: сімейне життя – не її щастя...

Після всіх отих справ із «Федотом» Чапай запитав її прямо:

– Ти з ким? Зі мною чи з вуйком?

Хоча в самому питанні не було навіть тіні ревнощів, воно прозвучало як сигнал: час настав. «Розбір польотів» можна озвучувати. Всі пункти (чи пунктики?) Ольга проговорила зважено, методично правильно. Чапай уважно вислухав і про те, який він хороший-пригожий, і про те, що її він просто жаліє, а не кохає, і про те, що в майбутньому дітей у неї може не бути... Зреагував лише на останнє:

– У тебе буде стільки дітей, скільки сама захочеш. Це я точно знаю. Дітородність, як і багато чого іншого, передається по спадковості. – Чапай у такий спосіб нагадав, що вона з багатодітної сім'ї. Цим автобіографічним фактом Ольга, до речі, свідомо пишалася. Дві її родички – далека й ще дальша – постійно кпинили з неї з цього приводу: циганське шатро та й годі. Вона не ображалася на них. Чи ж варто? Вона свідомо пишалася тим, що має п'ять рідних братів і одну сестру. – А твою Марусю й царівну я втерпів. Нічого особливого.

Ольга й сама знала, що акторка з неї нікудишня навіть на рівні художньої самодіяльності, тому не образилася за таку невисоку оцінку. Та й хіба можна на Чапая образитися? До того ж, їй про-

сто було ніколи: написану дипломну роботу треба було терміново везти на рецензію до якогось світила української журналістики в якусь занадто відому редакцію.

***

...Кажуть про час, що він – найкращий лікар. Якщо той лікар, звичайно, – не патологоанатом... Перебудова забалакана до неможливості... З Афганістану везуть «чорні тюльпани»... Алла Пугачова для чогось усіх переконує, що пісня «Белая панама» – вершина її творчості... Популярний же анекдот про цю персонажницю звучав так: «Питає історик в історика: «Хто такий Брежнев?» Відповідь: «Брежнев – це дрібний політичний діяч в епоху Алли Пугачової». Що (і хто?) стоїть за трагедією в Нагірному Карабасі?.. “Тіхо шифером шурша, криша едет неспеша” – цю новостворену частівку співав напівголосом дехто зі слухачів про Женю Іванова з партбудівничого відділення, який одного прекрасного вечора сходив на центральний Київський вокзал зустріти з поїзда «Одеса-Москва» Людвіга Фейербаха... Імран покинув Цілю...

***

Імран таки покинув Цілю. «Коліщатком і гвинтиком» у такій ініціативі стала... Ольга. А було все так. Цілин бюстгальтер (а він у неї був чомусь один-єдиний, – в цьому плані Ціля була ідеально вірною жінкою), коли розстібався, завжди оголошував про цей факт оточуючим. Він робив отак: «бдзись!!».

Одного пізнього вечора Ольга майже спала, коли в кімнату котячими кроками до Цілі прокрався Імран. Щось вони спочатку пошептались, пошаруділи за спиною в Ольги, яка ввійшла в роль сплячої, а потім – «бдзись!!». І далі треба було все, що відбувалося за спиною, просто перетерпіти. Не розбурхувати ж через чийсь поспішний статевий акт «межнаціональніє распрі». Коли Імран пішов, Ольга піднялася й організувала традиційний протяг, а блаженна Ціля пояснила ситуацію так:

– Пока ти спала, ми с Імраном немного посіделі...

– Я не спала. А ви не сиділи. А інтим на те й інтим, щоб відбуватися без посторонніх.

– Ну, прасті мне ету мінуточку счастья, – мабуть, зробила висновки Ціля.

Але, як засвідчив наступний день, а точніше, пізній вечір, Ціля зробила своєрідні висновки. Їй знову припекло «мінуточки». Все йшло за відпрацьованою схемою: Ольга майже спала, Імран тихо зайшов, за спиною «процес пішов»... Ольга вирішила: буде із цим боротися. Сигналом для боротьби (своєрідним залпом «Аврори») стало традиційне «бдзінь!!». Пора! Ольга рішуче піднялася, ще рішучіше вийшла з кімнати. Могильна тиша тривала зовсім трішки, – до моменту урочистого відкривання дверей місця загального користування (бо куди ж іще йти проти ночі?). А закривалися двері туалету вже на фоні відкривання інших дверей – вхідних, куди Імран вилетів, як наскипидарений. Чому він так хвацько вилетів і – що найголовніше – добровільно! – Ольга довго збагнути не могла. Після тривалих роздумів вона допетрала: в Імрана, мабуть, є те, що в людей називається совістю.

Ціля тоді в неї за спиною трохи поплакала, носом пошморгала, посякалася в гуртожитківський підодіяльник та й заснула собі з миром аж до самого раночку...

***

...А Ольга тої ночі «мутен сон» бачила... Приснилася Ользі жахлива крадіжка: начебто в неї, в Ольги, вкрали її... країну. Не хустку (як колись – білу «павутинку», привезену з Прибалтики), не спідницю і навіть не труси із студентської сушильної кімнати, не гроші з гаманця, а вкрали цілу країну! Що робити? Де жити? А головне – як далі жити без своєї країни?! Всю ніч з вечора усі ворони кракали/Близ Пліснецька на болоні/били в дебру Кисаню... Вона розпачливо шукала свою країну... Шукала де тільки можна... Бігала по всіх дев'яти поверхах інститутського гуртожитку, заглядала в розчакнутий ліфт, піднімала важку покришку сміттєпровода, прочесала слухацькі аудиторії, навіть у деканат забігла... Нема!!! Ніде нема її країни!!! Поникли квіти з жалоби і дерева з тугою до землі приклонились... Тоді вона злетіла по мармурових сходах вниз, до Великого Вождя, бо в кого ж іще правди питати? Вождь стояв на своєму місці, біля міліцейської вахти... А країни не було... Тоді із-за бюста Вождя вийшов Віщий Боян зі своїми гусями,

поклав свої віщі персти на живії струни і пророкотав: «Ні мудрому, ні меткому/ні чаклуну великому/суда Божого не минути». Бюст Вождя почав катастрофічно зменшуватись – і вже й не Вождь то наче, а білий іграшковий котик... А Боян почав рости, затуляючи все собою, біг мисієм по дереву/сірим вовком по землі/сизим орлом під облаками.../ пускав десять соколів на стадо лебедій... І рокотав, рокотав своїм пишним баритоном: «Ні мудрому, ні меткому/ні чаклуну великому/суда Божого не минути!»... І покликав Боян помахом правиці трьох багатирів до себе: Бориса, Леоніда і Станіслава. І примчали вони щодуху... Але не на конях своїх вороних. А... на зубрі! Всі втрьох – на одному зубрі!.. Великому такому, рогатому і грізному!.. І помчав він їх аж у Біловіжську пущу... І співав їм услід Боян голосом Великого дитячого хору: «Мне понятна твоя вековая печаль,/ Беловежская пуща, Беловежская пу-у-у-ща...» Отакий їй сон приснився... В розпачі вона й прокинулась... І відразу ж зраділа. Слава Богу, що це тільки приснилося... Куди ніч – туди й сон...

***

...Сумною та невеселою вранці була Ціля. І абсолютно мовчазною. Воно й на краще. Ольга через це не мала елементарної змоги хоча би комусь розповісти свій тяжкий сон. Український національний забобон гласить: аби сон не збувся, його не слід нікому розповідати хоча би до обіду наступного дня. А в обід, перестрівши Цілю на коридорі під їдальнею, Ольга поставила їй філософське питання:

- Цілю, ти сало їси?
- Їсу.
- То навіщо нам ця їдальня? Пішли додому.
- Пішли.

Салоїдна церемонія для Ольги була цілим мистецтвом. Вона вміла із звичайного шматка замороженого сала витворити гастрономічний шедевр. Це робилося в такий спосіб: шмат замороженого сала не розрізався на менші шматочки, а стругався «на один укус». Виходили маленькі прохолодні трубочки білорожевого соковитого по-своєму вітамінізованого національного продукту, які викладалися ярусами на великій тарелі і посипалися сіллю. В центрі – цибулька, нарізана тонесенькими кружалками. При

наявності зелені (кріп, петрушка тощо) робився останній штрих, – естетизація церемонії – це неабищо. Подавалося й споживалося охолодженим. Таке досягнення вітчизняної кулінарії Ольгу ще ніколи не підводило. Але цього разу воно несло особливе смислове наповнення, – відіграло роль своєрідної «люльки миру», яку слід було розкурити в зв'язку з нічними подіями.

Що й було благополучно зроблено.

В інтелектуальній бесіді на фоні трапези дві жінки – молода і ще молодша – вияснили для себе найголовніше: на одвічне питання, в чому полягає сенс життя, слід відповідати приблизно так: сенс життя – в самому житті. На тому й розійшлися: Ціля – в читалку, Ольга – до Чапая на побачення, яке він їй призначив аж у Ботанічному саду.

***

– Чого від тебе цибулею пре? – вмотивовано запитав Чапай.

– Бо я її наперлась, – проаргументувала Ольга.

– Стій на цьому ж місці! Буду за пару хвилин! – і зник Чапай. Через трішки прибіг захеканий, з живим букетиком в руках... Букетиком зеленої цибулі. Він пасся нею на ходу. Мабуть, це було смачно.

– Чапаю, перше травня – день міжнародної солідарності – вже ж минув. Для чого ці подвиги?

– Для дотримання раритету, – впевнено, як за протоколом відповів Чапай...

Тепер від них обох так несло цибулячим духом, що кущі бузку й жасмину, численні тюльпанні грядки лише скрушно хитали голівками. Ніби питали одне в одного: що з них далі буде? Із цих двох, які із самого дитинства разом, але – окремо; які такі близькі й водночас такі далекі... Чапай не просто призначив їй побачення та ще й на «відповідному фоні». Чапай зробив їй конструктивну пропозицію:

– Ще якийсь місяць-півтора – і для тебе інститут буде пройденим етапом. Ти поїдеш. Я залишусь. Так нечесно. Тому пропоную задіяти закон справедливості, згідно з яким ми повинні бути разом. Хто тебе знає краще, ніж я? І хто мене краще знає, ніж ти? Ніхто. Виходь за мене, принципового холостяка, заміж. Не пошкодуєш. Все. Повістка дня вичерпана.

– Українською – порядок дня, а не повістка. Повістка може бути до військкомату, до суду...

– На іншу відповідь я й не сподівався. Але ти ще повинна додати: «Я конструктивно розгляну твою пропозицію».

– Я конструктивно розгляну твою пропозицію. І чому ти такий противний, Чапаю? Це ж навіть непристойно – знати всі мої думки наперед.

– Я все обдумав, усе зважив. Ти для мене, а я для тебе – найкращий варіант. Серйозно.

– Я не варіант. Я – це я. Ти, до речі, – теж. Ми справді знаємо одне одного аж занадто... Винні в цьому всього два обніжки, через які ми в Подолі сусідствували. Ти мені – як шостий рідний брат... Позаштатний. Та я й люблю тебе, Чапаю. Люблю, але не кохаю...

– О! Уже й віршами забалакала... Люди будуть... Ти от що. – Чапай згріб її в невеликий оберемочок, дихнув зеленою цибулькою. – Виходь. Не пошкодуєш. Сімейну вірність, пристойну зарплату, належний соціальний статус і пестощі до нестями гарантую. Все інше – дрібниці.

– Чапаю, мені сьогодні снився сон, – дихнула вона на нього цибулькою ріпчастою. – Наче в мене вкрали мою країну... Я її скрізь шукала, але так ніде й не знайшла.

– Ти от що. Нікому цього сну не розкажуй. Бо воно до того йдеться... А більше я тобі поки що нічого не можу сказати. Ти думай про наше спільне майбутнє...

...Бузок шелестів, тюльпани кивали голівками на добридень, весь Ботсад цвів і пахнув... Як і кожного року травневої пори... І жодна животворна субстанція тоді ще не знала, що через два лишень роки, «в літо 1991-го, місяця літнього, що серпнем називається, «мутен сон»збудеться... Країна чи вкратеться, чи не вкратеться, а більше її не буде. Не буде ніколи... Розпадеться вона. Бо розпадеться ізсередини кожен homo soveticus...»...

Висновки після Ботансадівського побачення були зроблені такі: Життя прекрасне.

Цілуватися можна (при бажанні й при потребі), навіть нажершия цибулі.

Життя все одно прекрасне.

***

...Чи зірки тоді на небі так стали, чи лиха личина його зна', але романтика того дня Ботансадом для Ольги не закінчилася. В одногрупниці Наталки на прізвище Іванченко святкували красиву дату – 35-річчя. На стіні в її кімнаті вивісили червоне гасло: «В тридцять п'ять – Іванченко ягодка опять», на що сама іменинниця зреагувала театральню негативно:

– Совість у вас є? Це про сорок п'ять так у газетах пишеться!

– Іванченко, не читай старих газет! Вони з пантелику збивають! – порадили такі ж, як і вона, гостроязичкі журналюги та й заходилися святкувати.

Коли настав час висловлювати кожному своє побажання для іменинниці, келихи (а ними були чашки з різних чайних сервізів) наповнили червоним напівсухим вином під дикою назвою «Ведмежа кров». Побажальний полілог був приблизно таким:

– Посади редактора Полтавської обласної молодіжки!

– Творчого неспокою та вічного натхнення!

– Зеленої дороги в республіканську пресу!

– Зарплати, як у міністра!

І в Ольги раптом саме вигукнулось:

– Пестошів до нестями!

На цьому побажання чомусь закінчились. А ще чомусь запала тиша. Інститутські чоловіки засвітили, як вовки, голодними очима, а інститутські жінки трішечки посмутніли. А чому, питається? Побажання ж як побажання... І (увага!!! – з цього моменту починається кардинальний поворот в Ольжиному житті) сталося.

Кольцо підійшов до Ольги, як до своєї феодальної власності, запросив її на танець. Вона йому відмовила. Кольцо образився й пішов на балкон курити. «Все девчонкі по парах», а от вона «засіделась». Хотілося справді побути одній, подумки повернутися до Ботсаду, до Чапая, такого хорошого-пригожого... Чапай – «такой глиба, такой человечіще»...Такий буває один лиш раз на все життя... Але все-таки він її просто жаліє по доброті серця свого... А в житті ж – як на довгій ниві... З її прибабками він колись візьме та й скаже їй: «Я тебе просто пожалів», нагадуючи про аборт. А діти? Чи будуть вони в неї? Тік-так, тік-так, тік-так... Чапаяві по-

трібна або покірна овечка, або хитра кішка, або дурна гуска... Як він цього не розуміє?.. Такий розумний, а в елементарному не може розібратися... Ольга ж ніколи себе не змусить бути ні овечкою, ні кішкою, ні гускою... Це ж як себе ламати треба...

Вона непомітно вийшла зі святкової кімнати і пішла в свою, буденну. Про це потрібно подумати справді на самоті... Не роздягаючись, прилягла на застелене ліжко... Чапай якимось дивно зреагував на її сон... Чапай насправді про все знає набагато більше, ніж говорить... Хоча говорить він теж не так і мало... Ой Чапаю-Чапаю, для чого я тебе так добре знаю? Був би ти хоч трішки для мене утаємниченим... Мабуть, пора спати...

... Ольга проснулася від чогось приємного. Хтось цілував їй ноги. Тобто не ноги, а кожен пальчик на її ногах хтось вицілював так ніжно, так уміючи, що під дією вина з дикою назвою навіть не хотілося знати, хто. Коли маршрут поцілунків проліг вище колін, у темноті вона розпізнала... Сейфіка. У Сейфіка було справжнє красиве чоловіче ім'я, але частіше всі його називали саме так: за партійною кличкою – Сейфік. За емоційну закритість, вишколену етикетність та ідеальне вміння мовчати.

– Сейфіку!

– Не бійся, це я.

– Та я й не боюся, але...

– «Але» не приймаються... Здоровий глузд мені підказав подавати тобі пестоші до нестями...

– Сейфіку! Зараз сюди прийде Ціля!

– Ціля – порядна жінка, вона прийде тільки завтра.

– Сейфіку! Тоді зараз сюди прийде хтось із Наталчиних іменин!

– Це неможливо. Я їх усіх заклав у блоці. Одним ключем. Ось він. – Хоч і в темноті, але Ольга побачила якусь залізячку.

– Сейфіку, та ти просто здурів! Пішли зараз же до Іванченко на день народження!

– Як скажеш. Але я б рекомендував залишитись.

– «Але» не приймаються!

Добре, що Сейфік виявився ще й слухняним. Коли він відкривав двері, за якими святкувала вся група, Ольга не могла втриматися від сміху.

– Ти сміялася втішено!! – дорікнув їй потім Кольцо.

– Авжеж! – ще втішеніше відповіла вона йому. – За що ж ми й боремось.

Ольжин план був простий: відвести Сейфика в компанію, потім знову непомітно зникнути, повернувшись подумки до Чапая. Та її план не співпав із Сейфиковим. Він почав його реалізовувати, пригостивши Ольгу ще одним келихом (чайною тобто чашкою) вина з дикою назвою. У повільному танці він їй сказав, що вона – небезпечна жінка. Більш лагідні й ніжні епітети чомусь не запам'ятались, а ось те, що однокоренево пов'язано з безпекою, – так. Фінал вечірки був такий: Сейфик здійснив свій, як він зізнався, давно виношуваний план, обдарувавши Ольгу пестощами до нестями. Ольга тої п'яної ночі зрадила. А ось кому? Чапаю чи Кольцо? Це вже інше питання. На ранок вона зробила відразу два висновки:

Такого з нею ще ніколи не було. І вона не на словах уже знає, що таке пестощі до безтями. Сейфичок неперевершений.

Тепер вона Чапая точно недостойна.

Ці висновки підкріплювали двоє її мисленних концептуальних гасел:
Хай живе великий Ерос!

Слава Еросу!

***

...Одружився, нарешті, однокурсник Осип Лобода. Перед весіллям десь записав по-польськи: «Житче людське, як дѣтска льоля, – кронтке й дзацранте»... На зустрічі з інститутськими журналістами Микола Амосов виявився злою людиною... А композитор Білаш – сердитою... А поет Борис Олійник з його занадто низьким рівнем культури мовлення – чомусь ніяким... Золотою перлиною КВК між трьома командами – партбудівничою, журналістською та комсомольською – став виступ Володі Сіньюокого в стилі «хеві метл»: «Разваліл калхоз, разваліл калхоз, разваліл», – це все, що запам'яталось із Володиної пародії невідомо (тобто навіть дуже відомо!) на кого й що... Набагато більше запам'яталася сама стилізація: Сіньюокий, ввійшовши в роль металіста, почепив на шию дві металеві підставки для сковорідок... Ех, карнавал!!!

***

...Слухачі як сказались. Через кожних два-три дні – «культурноє меропрятіє». Захист журналістської практики, передзахист дипломних робіт, звітні партійні збори, черговий у когось день народження, початок державних екзаменів, перша субота на цьому тижні... – ці та інші серйозні приводи окультурювались, як могли, і святкувалися, святкувалися... Ні, то не був «пір во время чуми». То був банальний реванш: компенсаторний механізм людської психіки проявляв себе в такий спосіб. І за межкомдвіж, і за науковий комунізм, і за політекономію соціалізму, і за партійне будівництво, і чим там ще в кого голова була забита, – все вимагало компенсації. Сейфік на тих вечірках почувався Колумбом, який відкрив колись Америку. Відкрив і вжахнувся. Бо в Ольги після Сейфіка був уже й Кейсик, потім під гарячу руку потрапив Стільчик, за ним – ... А втім, яка різниця, хто далі? Дівчинка ввійшла в смак. Дівчинка користувалася попитом, дівчинку на всіх вистачало... Внутрішній її голос розпачливо запитував: «Що ж ти твориш, сучище?» Але то був голос волаючого в пустелі... Дівчинка вже знала, що скромність лише тоді прикрашає людину, коли немає інших прикрас... Дівчинка елементарно розкурвилася... Тобто стала, нарешті, такою, як всі.

***

На горизонті з'явився Чапай:

- Наслуханий твоїми подвигами. Ти хоч на СНІД не розбагатій.
- Краще померти від СНІДу, ніж від нудьги, – дівчинка вже й навчилася, як правильно відповідати. – Найкращі ліки від СНІДу – спіодін.
- Ну-ну. Якби ти знала, яка ти смішна в ролі стерви...
- Чого ж тобі не смішно?
- Бо люблю тебе, скотину безрогу! (Чапай колись давно закінчив сільськогосподарську академію), – зізнання прозвучало як найсуворіший вирок.
- Чапаю, ти от що. На комсомольському відділенні навчається дівчина з косою. Я не знаю навіть її імені. Але знаю, що батько в неї пише доповіді самому Щербицькому. Ти придивись до тої дівчини. То нічого, що батько в ЦК... Там теж є порядні люди. Тобі треба зробити прорив... Я ж знаю тебе, як облупленого...

Придивись до дівчини з косою! Її легко вирахувати, бо всі інші – коротко стрижені...

– Ти курва, стерва й купа гною! – його аграрне минуле в третьому визначенні все-таки далось взнаки. – Курвище! Пройда! Ропуха! Скотина! – абрєвіатурно вийшло: кпрс. А донедавна була: квіточка, пташечка, рибочка, сонечко, – теж кпрс, але вже в минулому. Розвернувшись на 180 градусів, він зник з її очей, щоб зникнути назавше. Тільки смуга ляснула за Чапаєм.

Натомість Кольцьо повів себе архіцивілізовано. Після екзамєну з державного будівництва запросив її на романтичний вечір для двох. Його справа була – запросити. Її, – звісно, – відмовитись.

– Що ти? – сказала вона йому. – Я ж тебе вже давно й неодноразово зрадила!

– Для мене зрада – це коли зраджують духовно, – глибокодумно відповів Кольцьо. Капец. У вмінні розчаровувати Кольцьо не відмовиш. Тут її подвиги не оцінені навіть мінімально. Проте суті справи це не змінило: на запропоновану романтику вона не спокусилась.

– Прибережи свої романтичні пориви для сім'ї та дітей. – Отак і вийшло: Чапаю порадила дівчину з косою, а Кольцьо – рідну сім'ю. Всіх прилаштувала. Бо дбайлива.

– Дозволь зробити тобі подарунок. Вірш. Для тебе.

Гейби спінилась флюяра,
Задзвеніла Черемошем...
Йшли опришки понад яром
Ранком ясним, ранком гожим.
Довбуш д' Дзвінці, я – до тебе...
А як Штефан в нього стрілив –
Розколось синє небо:
Він не в нього – в мене вцілив.
І стою тепер на скелі,
На три порохи розтертий:
Раз – за себе, два – за Дзвінку,
А за тебе – пораз третій...

– Ну спасибі. Колись на дозвіллі проаналізую з точки зору поетикального наповнення, – збрехала Ольга.

- Це ще не все. – Кольцо із-за спини простіг їй якийсь згорток.
- Що це?
- Розгорни – побачиш.

Вона й побачила. Це були двоє маленьких глиняних горняток, зліплених, як сіамські близнюки, до купи.

– Подобається?

– Цікава конструкція.

– Це двійнятка.

– Двійнятка??!!

– Написав нарисок про одного гончара з-під Києва... То він мені так подякував... авторська робота...

– Двійнятка кажеш!?

– Атож. Є ще й трійнятка...

– О ні! З мене вистачить і твоїх двійняток! Вистачить і перевистачить!! – І вона жажнула тими горщиками прямо під ноги Кольцо, бо розбити їх об його голову просто виховання не дозволило.

Кольцо аж злякався. Та вмить опанував себе: став похапцем збирати глиняні осколки, поки ніхто не бачить. Горщики розбилися по-чесному – на дрібен мак, як кажуть у народі... То був заключний акорд карнавалу Інституту Великого Вождя. Навіть не акорд. Справжня кода!!! Горщик розбито, сльози пролито, щастя, мов мито, забрав ворожбита...

***

...Карнавал закінчився. Починалося знову реальне життя. Для когось воно відразу ж обернулося успішною кар'єрою, для когось – отриманням довгоочікуваної квартири, ще для когось – переміною місцепроживання і т.д., і т.п. Ольга «пішла своїм шляхом»: вискочила заміж (а що ж робити? Треба йти, коли люди трапляються). Вона, відважуючись на такий крок, знала, що це – тимчасово. Але не могла передбачити, що ця тимчасовість розтягнеться в часі аж на вісім років. «Сімейна тачка» (вислів В.К. Винниченка) погубила всі колеса дуже скоро, а тягнути її – нема дурних! Все. Кінець спогадам.

***

...Спогади обірвалися, бо так захотів Чапаїв телефон.

– Це Настьона з Угорщини. Зараз вона там навчається в християнському колежі. – Треба було бачити різку зміну виразу його обличчя, – воно миттєво стало батьківсько-піклувальним. Чапай – хороший батько. – Здрастуй, донечко! Доброго, доброго раночку!.. Ріднесенька моя... Пташечка... Звичайно... Аякже... Домовлялися ж на післязавтра... Післязавтра буду, як штик... Мамі я ще раз передзвоню... Розумничка моя... Моя зіронька... Я теж... Я вас дуже люблю... До зустрічі! Ну що? З речами на вихід?- це вже до Ольги питання. – Бо через півгодини по Києву будуть жажливі пробки.

– А совість у тебе є, Чапаю? Навіть не показав фотографії дружини. Боїшся, що зурочу?

– У кабінеті на письмовому столі. Тільки швидко. Бо якщо втрапимо в пробку, то більше нікуди не втрапимо!

З невеличкої бамбукової рамочки до Ольги природньо посміхалися три красуні. Тобто одна красуня і дві красунечки – зліва й справа. І в усіх – довге темнорусе волосся, заплетене в три коси на трьох. Коси викладені наперед із-за плечей, бо є що показати. Ольгу аж заціпило. Так це ж та... Що з комсомольського відділення...

– Ніяк тобі не скажу найголовнішого свого спасибі, – Чапай перехопив її погляд. – Як бачиш, я послухав тебе тоді. Та дівчина з косою стала моєю дружиною. Ще жодного разу за дев'ятнадцять років не пошкодував...

– Ну й добренько, що ти такий слухняний. А тепер можна їхати.

– Ти не психуй. Скажу лише кілька коротких речень – і їдемо. Простих неускладнених. Чи як там у вас, у філології, вони називаються?

– Про що ти скажеш, Чапаю? Про те, що одружився цілком вдало? Чи про те, що без впливового тестя нічого б цього не мав? Це я й так знаю. А може, хочеш повідати, що твої руки нічого не крали? Не старайся намарне. Я це теж знаю. Але я точно знаю, що такі як у тебе руки на початку дев'яностих брали мільйонні кредити, а через рік та навіть півроку виплачували їх купонами – новою нашою валютою. Це тоді, коли хлібина коштувала двісті п'ятдесят тисяч... Про що ти ще скажеш, дорогенький? Про те, що весь світ ділиться на багатих і бідних? А в нашій країні тоді до відомих подій були одні

бідні. Потрібно було народити нову буржуазію. Бо як же без неї? І вона народилася в одну ніч – ніч грошової реформи, тієї, Павловської... І ти став новим українським, як і всі, хто «іже з тобою». Бо своєчасно зорієнтувався... Потрапив у число «обраних» позичальників. А потім повертати державі кредити вже не треба було: поверталися копійки. Про що ти ще скажеш? Про те, що ця хатинка в тебе не одна-єдина? Це й дурному ясно. Признайся, з десяток котеджиків десь утримуєш у курортних зонах? Адже для тебе все повинно приносити прибуток?

– Ну... якщо всі порахувати, то десяток, мо' й набереться, – щиросердно признався Чапай. – Але чому ти так завелася? Не збагну. Я не одні котеджі будую. Утримую два інвалідських центри, один будинок пристарілих. Відкрив два реабілітаційні центри для наркоманів. Один, правда, маленький, – всього на двадцять ліжкомісць. В Угорщині. А другий – тут, під Києвом. Трохи більший. Коли з Настьоною сталася біда, я ладен був останню сорочку із себе зняти, спродатися до нитки, аби лише врятувати свою дитину... Вона ж у мене меншенька... На двадцять хвилин пізніше народилася за Соломію... А меншенька – це ж меншенька...

– А старшенька все-таки Соломія?

– Звісно. Та не з тобою я світу дав нове ім'я. Чи як там Славко Вакарчук співає?

– Замість ім'я – життя. А так – усе правильно. Все правильно, Чапаю! Бо якби зі мною – ти б нічого цього не мав. Бо не було б у тебе потрібного тестя... Мій батько помер, коли мала я лише дванадцять років... Я пишаюся, ні, в першу чергу не тобою, а собою... За вчасну пораду щодо дівчини з косою, тобто за твій прорив у люди... Ти ж із таких злиднів прорвався...

– «Вишли ми все із народа, діті сем'ї трудової...»...

– Авжеж... Щоправда, вийшли не всі. Я в народі так і лишилась – обікраденому, трижди обдуреному, моему рідному українському народі...

– Ну все. Поїхали! Бо точно в пробку потрапимо...

...Вони й справді потрапили в пробку біля Московського мосту.

– А все через твою виховну годину! Два ефіри – коту під хвіст! – Чапай намагався вдати із себе розлюченого. Та не виходило. – Ти ж не дуже засуджуєш мене за «відрив від бідності»?

– Не знаю такої кримінальної статті – «за відрив від бідності». Та й не суддя я, й не прокурор, щоб когось за щось засуджувати. Бердяєв на цю тему краще колись написав: «Якщо я й потраплю колись до раю, то лише з одного-єдиного приводу: я ніколи нікого й ні за що не засуджував». Ти от що. Не переймайся моєю реакцією. Насправді я щиро рада за тебе. Що ти такий успішний. Невгамовний. Фатовий.

– За свою успішність і фатовість я вже розплатився перед самим життям. Ще в кабміні заробив перший інфаркт... Апельсинова революція, її наслідки... Сама розумієш... Коли трохи оклигав – Настьона піднесла свій сюрприз... І другий для мене інфаркт... Але нічого... Видряпався... Тримаю себе в руках... Бо треба ж іще пожити... Внуків діждатися... Всім допомогти... Всіх на ноги поставити...

– З тебе вийшов хороший батько, Чапаю... Це – найбільше твоє досягнення!

– З мене вийшов дволикий батько: і щасливий, і нещасний одночасно. Не дай, Бог, не було б у мене Соломії, – я не зазнав би батьківського щастя. За неї я спокійний. А не дай, Бог, не було б у мене Насті, – я не зазнав би батьківського горя. Я ж тоді, коли рвонув із Подолу, вночі вже був у клініці, в Кьольні. Залетів у палату – вона спить. А руки й ноги ланцюгами приковані до ліжка. Можеш собі уявити? Моя Настьона – і на чотирьох ланцюгах. Прикована. І спить. Після сильної дози снодійного. Її швидко знайшли. Там у радіусі півтора кілометра від клініки посилений поліцейський нагляд. Уявляєш? Моя донечка – і на ланцюгах. І я дивився на неї, сплячу... Таку тиху, худесеньку, аж прозору, з тремтячими в сні її пухнастими віями, з розкиданим волоссям... Таку красиву... Мою дитину... І вперше захотілося когось убити! Не абстрактно, а конкретно. Того, хто вперше підсунув їй наркотику. Я й зараз хочу його вбити! – Чапай стиснув добіла обидва кулаки, викладені на кермі авто. – Я всіх їх хочу вбити! Наркодїлерів, наркаторговців! Усіх! Хто ловить наших дітей у свої тенета, заманює їх і губить... Усіх до одного!.. Ось чому твоя книжка так мене зачепила. Та це й не книжка. Це крик усіх батьків, із чиїми дітьми трапилась біда. Батьки волають, плачуть, моляться... А діти пропадають... Пропадає ціла нація... Як із цим боротися?.. Я тому так швидко й видав твою «Материнську плату»... А може, й почитають?..

– Хто?

– Ну... хоч хтось...

– Може...

Чапай глянув на неї так, наче запитав: «Ти щось сказала?»

– Настьона прочитала її ще в електронній версії. Ще в Швейцарії, коли перебувала в клініці на реабілітації. Хтозна, що їй тоді допомогло, але щось же таки допомогло... Хтось порадив дружині (а вона від донечки ні на крок не відходила в усіх палатах усіх клінік) віддати дитину після реабілітації на навчання в одне угорське містечко. Містечко Вайта називається. Там є молодіжний християнський колеж. Кажуть, там багацько дітей урятувалося – від наркоти, алкоголю, ігроманії... Там, кажуть, дитячі мізки ставлять на своє місце... А нам же потрібні здорові мізки! Так ото я зі своїми й поїхав туди після Швейцарії. А директор колежу мені каже: без характеристики із церкви і без направлення не приймаємо. А яка може бути характеристика? Хто її напише? А направлення? Хіба що від лікарів-наркологів. Я телефоную одному своєму знайомому настоятелю. А він каже: «Православна церква таких направлень не дає. Той колеж – сектантський». Я йому кажу: «Та нехай хоч і трижди сектантський, якби моя дитина врятувалася! Владико! – кажу, – повірте мені, грішному: Бог на всіх один! Це я точно знаю! І для християн, і для мусульман, і для буддистів – для всіх Господь один». А він перехрестися перелякано, іконку на ланцюгу поцілував і каже: «Секта». Знову став говорити з директором. Кажу: «Православна церква таких направлень не дає». А він каже: «А ми від православної церкви за такими направленнями і не приймаємо». Тоді я тупо розплакався через їхню міжцерковну гризню. Між церквами – осередками святості! – і таке твориться! Церква ж повинна об'єднувати людей! А в нас виходить так, що тільки роз'єднує... Почав його просто по-батьківськи просити прийняти мою Настьону, може, це останній шанс.. Ну, він і прийняв... Без характеристики, без направлення... Мої сльози, мабуть, замінили йому ці два документи... А десь через тиждень мої адвокати привезли йому готові документи на відкриття невеличкого реабцентру, підпорядкованого цьому колежу. Нехай буде. Поки стане сили, буду його утримувати. Там особливо й утримувати нема чого: всього три лікарі, чотири медсестри, чотири санітарки... Приміщення дісталось недорого – колишній невеликий дитсадок, відре-

монтований новими власниками під оренду. Я не захотів під оренду, взяв та викупив... Якби тільки на благо... Вже є перші пацієнти... Головна установка – на трудотерапію. Куплю їм ще й землі, заведу трохи підсобного господарства... Та й нехай хоч щось роблять: у землі гребуться, дрова рубають, з-під свиней вичищають, овочі хай вирощують, за деревами доглядають... Нехай хоч так. Аби тільки від наркоти подалі... А Настьона, уяви, перший місяць навчання в коледжі тільки те й робила, що листя загірбала. За коледжем – сад, перед коледжем – парк. Із середини вересня до половини жовтня, коли не подзвоню, чим займаєшся, питаю, каже: «Листя загірбаю. Це так класно. Воно таке різнокольорове». А зараз вивчає давньоєврейську і давньогрецьку мови. Щоб в оригіналі читати Старий і Новий завіт. Вони навіть екзамени із цього будуть складати... То оце так і живем зараз: не лише на кілька хатин, а й на кілька країн – я там, де ти бачила, Соломія – в іншому кінці міста з дружининою сестрою, звідти їй близько до навчання (на двох факультетах навчається, у дві зміни), а Настьона з мамою – в Угорщині. А далі – як Бог дасть, так і буде... А тобі спасибі за «Материнську плату»! – без передишки випалив Чапай і поцілував Ольжину руку.

– О великий Чапаю! Нарешті майже за чверть століття діждася від тебе поцілунку! Та ще й такого галантного!

– О видатна письменнице! І тут тебе я впізнаю!.. Я тяжко тоді тобою перехворів... – знов без передишки. – Дуже тяжко. Навіть у запії сходив. На цілий місяць... Мо' там би й лишився, якби не приснився покійний батько і сказав те, що казав мені ще в дитинстві: «Сину, не продайся за чечевицю...». Серед ночі я проснувся, як обшпарений, повмикав світло скрізь і вжахнувся: до чого я дожився?!? По всій хаті – порожні банки з-під «Кільки» й «Завтрака туриста», недопалки, зіжмакані сигаретні пачки, брудні шкарпетки... А бруд, а сморід, – що й казати, є що згадати... Протверезів тоді відразу. Глянув на себе в дзеркало... Свята ікона!.. Ой, є що згадати... Є... Зайшов на кухню... Такий срач кругом... Ні в казці сказати, ні пером описати... Засохлі в недоїдках тарілки, плита заляпана, на ній перевернута догори дном сковорода. А зверху на сковороді – губна гармошка! Йо-ма-йо, думаю, а гармошка за що страждає? Вона ж не винна, що я придурок... Як скажений, заходився тоді згрібати усе до купи... Два мішки всякого

добра в смітєпровід викинув, – із запоєм так попрощався. А тоді заходився та поздирав прокурені й закіптюжені шпалери, зішкріб штукатурку зі стелі. То був мій демонтаж. А вранці побіг у найближчий господарський магазин, тижневу виручку їм зробив. Купив усе: плитку, цемент, шпалери, фарбу, везу додому. А біля Бесарабки як ушкварив дощ! Стіною! Цілий місяць у Києві дощу не було, а може, й був, та я його не бачив у запої. А біля Бесарабки – наче небо прорвалось! Стій, кажу водію, вийти треба! Вийшов. Те саме місце, де батько, привізши мене дванадцять років тому в академію вступать і давши сто рублів у руки (сто рублів!), сказав: «Далі йди сам. Пробивай сам собі дорогу. І гляди – не продайся за чечевицю!». Стою під дощем і в дощі, змиваю із себе рештки запою і кричу в небо: «Не продамся, тату!»... Ремонт робив, як сказаний... А що мені, довго чи що? Сам усе робить умію... До кінця канікул квартира була, як ляля! Якраз перед першим вересням вирішив ремонт відсвяткувати. Пішов на Лук'янівський ринок, купив кавуна... Несу... І біля самого виходу з ринку, на овочевому ряду, в спину бачу дівчину з косою... Петрушку вибирає... І та не така, і та не така... Кучерявої, каже, не хочу, бо вона «жостка». Ну, я й відважився. «Це дуже хороша петрушка, – кажу. – В ній соку більше, ніж у звичайній, через те вона й твердіша. А в кожному ж живому організмі найважливіше – це його життєві соки». І таку осанну я проспівав тоді петрушці – все, що знав зі спецкурсу по агрономії. Учився ж не на агронома, а на економіста... Таку осанну проспівав! Що в дівчини з косою аж очі заблищали! Коротше кажучи, звела до купи нас петрушка... А коли сказала, що Ольгою звать, рішення прийняв умить: буде моєю... Отака петрушка... Кавуна, що купив, їли вже разом у моїй, як ляля, квартирі... Отака петрушка...

Позаду Чапаєвого «Хаммера» засигналили. Кілька метрів Чапай проїхав уперед...

– А про те, що два ефіри пропало, я не шкодую. Не такі це вже й великі гроші.

– Які гроші, Чапаю?

– Ну... ефіри ж наперед проплачені...

– Мій спонсор – це ти?

– А що? На щось і ми спроможні. Я взагалі люблю благодійністю побалуватися. Щоправда, крадькома, з-під поли. Бо за ко-

жен благодійний крок треба розплатитися трьома податковими. У нас же це так.

– А вчора ефір теж був проплачений?

– Учора все було «за щот фірми». І ефір, і чайок-кофейок, і канпе, і що там ще було... Як бачиш, я – не Рокфеллер. Але інколи на рокфеллерство пробиває. Мабуть, старію... Сентиментальним потроху стаю...

– Народові віддаєш народне... – підказала ще одну версію Ольга.

– Так, до речі. Через пару днів буду в Угорщині. Крім своїх сімейних інтересів, переслідую ще й корпоративні. «Материнку» видаємо угорською мовою? Проблеми з пошуком перекладача не буде, – чи запитав, чи просто поставив її перед фактом Чапай.

– Видавай, Чапаю, видавай. Якби благополучно. – Благословення співпало з кінцем стоянки в пробці. Караван авто – дорогих і не дуже – зрушив із місця, аби скоро роз'їхатись у різні боки: кому куди треба.

***

...Кому куди, а Ользі конче потрібно було на приміський вокзал, на північну платформу номер два! Швидше додому, в Ніжин, в місто-герой Ніжин! Спасибі невідомій тітоньці на турнікеті і ще невідомішій провідниці комфортної тяги «Київ-Неданчичі» за гуманність: впустили видатну письменницю у вагон за 50 грн., без квитка, щоб ця трохи знервована, трохи захекана пасажирика через півтори години відчула себе нарешті комфортно, тобто по-домашньому: «Здрастуй, Ніжине! Ну як ти тут, без мене?»...

А поки що – вона в дорозі і впритул вирішила познайомитися зі своєю «Материнкою»... Дивне відчуття... Вона завжди його переживає, як невеличке тихе свято, коли читає в друці свої публікації та ще й у солідних часописах. Скільки вже їх було, тих публікацій... Доки пишеш, редагуєш, навіть оприлюднюєш саму себе, то часто своя рідна писанина буває й набридне. Мурня-мурнею... А коли вже все до ума доведено і тримаєш в руках «готову продукцію», яка пахне свіжою друкарською фарбою та дорогим папером, ставлення до себе, любимої, авторки свого дітища, зовсім інше. Мабуть, це про-

фесійне самолюбство. Ну й що ж? Це не найбільший її недолік. Ну любить вона себе, любить, надруковану... Ото вже, дійсно, свято, яке завжди з тобою... Навмання почала гортати «Материнку»...

***

...«Він лежав біля східців прокуратури, наче складений утрьох. Тому здавався зовсім маленьким, безпомічним, начебто сплячим. І оббльованим з ніг до голови.

– Це добре, що він цю бридоту вилив із себе. Як медсестра з великим стажем кажу вам, – жінка, яка подзвонила, заходилася в своїй сумці шукати чи серветки, чи носову хустку. – Я до нього нахилилась: «Для чого ж ти, гівнюк, так напився?» А він мені белькоче: «Чому ви мене так називаєте?» І з такої відповіді я зрозуміла, що це хороша дитина, просто з нею щось трапилось... А мороз ж – під тридцять градусів... Воно ж замерзне... Кажу: «Де ти живеш? Хто є вдома?». Сказав і адресу, й номер телефону... «З мамою, – каже, – живу». То я з чужої мобілки вам відразу подзвонила. Своєї не дав... Я б і сама його привезла як-небудь... Але я нещодавно після операції... У мене теж двоє дорослих дітей... Ой, Боже-Боже... «Швидкої» викликати не треба... Він уже все вилив із себе... Беріть таксі... Проспиться та й усе буде добре»...

...«-Що ти так довго читаєш?

– Любка Дереша.

– Про що пишуть молоді двотисячники, яких читає Європа?

– Про те, як правильно закапувати очі клофеліном, щоб капітально харило...

– А-а-а...»...

...«Молода колежанка, її колишня студентка, аж пальчика вказівного вгору підняла:

– І знайте: хоч він і ваш, а на шару я йому нічого не поставлю. Я дорожу своєю репутацією!

– Дорожить. Ще й ніжкою притупніть для більшої переконливості, – мимовільно вирвалася з неї колегіальна порада. Мимовільно, бо вже з два десятки років вона свідомо утримується від будь-

яких порад: мудрих та не дуже. За будь-які поради вона відчувала персональну відповідальність. А сьогодні ось не втрималась. – Але це не міняє суті справи: цей студент справді вміє мислити та й з інтелектом у нього все в порядку»...

...«Вірна бойова подруга, тобто добра тітонька зі своїм оригінальним мисленням поближче підсіла до столу... Повторила своє гнівне філософське питання:

– І чому ж ти вісімнадцять років тому не зробила аборт? Чому? Га? Кажі!!! Набагато б менше всі ми горя зазнали! Третя година ночі! Де він лазить???

– Я вас благаю! Давайте помовчимо! А ось і дитиночка наша! Бачте, я ж казала, що скоро подзвонить! Слава Богу!»...

... «Наші діти – це нагорода від Бога. Для когось вона важка й болюча, ця нагорода. Але це все, що в нас є. Решта – машини, квартири, гроші – лише дріб'язок. Наші діти...»...

... «Прийшла в гості вірна бойова подруга зі своїм оригінальним мисленням, зі святою Покровою привітала:

– Сьогодні знову набралася через вас гріхів. Молилася за вас у церкві.

– ???

– Ну, ви ж не ходите ні до якої церкви Московського патріархату. Нам батюшка сказав, що такі, як ви, – це розкольники, відступники й хриstopродавці. А я за вас молилася, на часточку за здоров'я подавала.

– А апостол Павло молився і за євреїв, і за колосян, і за солунян, і за ефесян...

– Та що мені той Павло?»...

...«Наркота шкiрється, пролазить у всі шпарини... Наркота скрізь: під студентськими гуртожитками, на дискотеках, у громадських туалетах, в електричках, у парках відпочинку, на базарах і під базарами, на стадіонах... Наркота маскується, окультурюється, наповнюється психоделічною музикою в паті, на рок-фестива-

лях, у кальян-кафе... Вона розповідається, як спрут, розтопирює свої кінцівки... Наркота створює свої сайти в інтернеті, так уміло, так фахово розповідає про свій товар, який він якісний, очищений, придбавши його, тільки й пізнаєш справжню свободу. Вона краде останні гроші, відкладені на смерть... Калічить і вбиває... Наркота рахує мільярдні прибутки і від цього ще більше шкіриться»...

***

Та що ж це таке? Тільки й лізе в очі суцільний негатив! Одне «місцеписання» не краще за інше. Література – це ж, здається, художнє відображення дійсності. Аж напрошується новітнє визначення: література – це заскановане відображення дійсності. «Бітійо опеределяет сознание»... Це добре, що Чапай такий хороший-пригожий... Узяв і видав її книжечку... Чапай сказав – Чапай зробив... І за чечевицю не продався... Хай видає хоч і китайською, не тільки угорською... А ще краще – мовою хінді... Звідти ж, з їхньої культури, перемандрували до нас звички травку курити, ватку жувати... От би й прочитали індуси, на що це перетворюється в нашій культурі... Дасть Бог, із Настею буде все гаразд... Як добре, що все-таки в пробку потрапили... Хоч набалакались... Ще ціла годинка в дорозі... Придрімати чи що? Ніч воістину була безсонною...

***

...Від метушні в вагоні видатна письменниця протумкалась. За хвилинку – дорогий серцю Ніжин. «Ну здрастуй, рідний Ніжине! Як ти тут, без мене?»

– Харашо, – неподумки відповів Ніжин, – всьо путьом!

Вокзальне матюхання, штовхання, докурювання й спльовування на ходу перед заштовхуванням у маршрутку – це рідний Ніжин. Цілу добу його не бачила, аж скучила... Такий рідний і серцю дорогий...

***

А під рідним під'їздом ще ріднішої хрущовки вона зустріла свій сюрприз. Це була прибудна кішка – страшна, худа, схожа на їжачиху. Те, що це кішка, а не кіт, В. П. збагнула відразу, навіть під хвоста їй не заглядаючи. Коти трьохмасними не бувають. Тільки

кішки. Власне, кішка була двохмасною, – чорноруда з де-не-де скупюю білою меліровкою. Вона дивилась на В. П. таким строгим поглядом, наче застерігала: «Якщо не забереш мене до себе, не проститься жоден із гріхів твоїх». Що було робити?

– Пішли. Будеш Фросею.

Фрося миттєво зметикувала: немає щастя – має бути чудо. Ось воно! Тернулася об хворі ноги В. П., задрала хвіст трубою і чимдуж – у під'їзд!

– Чи втрапили, чи не втрапили? – (це з однієї давньої весільної пісні в якості привітання). – Я не сама.

– Це гонорар за твою книжку? Не знав, що сучасні видавництва розплачуються тепер живою худобою. – Її синочок, її пташечка-зіронька-сонечко, зустрів її, як завше, пришпильним жартом, знімаючи на ходу навушники. – Наша мама прийшла, молока принесла.

– За молоком сходи сам – не великий пан. Фросі воно зараз не завадить. Це ж Фрося. Друг сім'ї. Тобто подруга. Будемо жити разом.

– Ну що ж... – смиренно зреагував пташечка-зіронька-сонечко. – Разом то й разом. Більшої гидомирії все одно не знайти. І в цьому її унікальність. За це я її вже полюбив. Пішов за молоком...

Отак і стали вони втрєох жити-поживати, добра наживати.

Щоправда, з добром склалося не так усе просто. Бо що таке добро? З висоти 50-річного життєвого досвіду В. П. добро – це зло, яке бореться з ще більшим злом. Хоч круть, хоч верть, – а світ жорстокий, заздрісний, підлий... Тому що безбожний... Єдине, що може втішити, – так завше було. Так завше буде, доки й людство існуватиме... Виходить так, що добро повинне бути адекватним... В. П. нещодавно вжахнулася: заради цікавості позаглядала в нові та найновіші тлумачні словники – мовознавчий, філософський та психологічний – як там із категорією добра? А ніяк! Немає там добра. Ні як категорії, ні як поняття, ні як лексеми. Нема. А чи колись буде?.. Немає цього поняття навіть у товстезному словнику біблійних образів! Зло є. А ось добра – нема. Отакі справи... «Піду на пенсію, заведу багацько вільного часу і видам словник архаїзмів. І там обов'язково буде добро. А ще благість, милість, рідність... – вирішила В. П. – Благості дам таке визначення: благість – утаємничене поняття, яке передбачає по-

чуття захоплення в поєднанні з безмірною глибиною таємниці; благість у Біблії пов'язана із самим Богом. Милості ж дам таке визначення: милість – це допомога, надана нещасному або тому, хто потребує, особливо тому, хто має борги, або не може розраховувати на благосприятливе до себе ставлення... А поки що цю ідею треба комусь подарувати, бо взамін у мою голову прийде з десяток нових»...

***

... Через два дні, як В. П. стала В. П., на універівській дошці оголошень, де здебільшого вивішують некрологи й привітання із захистом дисертацій, вона прочитала цікаве для себе оголошення: «Вітаємо (далі її ПІБ) з виходом у світ книги «Материнська плата»! Бажаємо подальших творчих успіхів! Ректорат, профком, деканат філологічного факультету».

– Дякую, – на ходу сказала В. П., поспішаючи на першу пару. І її життя звідтоді набуло нового темпоритму з новими відтінками.

***

На перерві під кафедрою її перестріли літстудійці і в стилі «просили батько-просили мати» сказали таке:

– Будемо раді вас бачити на сьогоднішньому засіданні літстудії, яке відбудеться о сімнадцятій годині.

– А я була б яка рада! Якби не дві пари в другу зміну. Закінчуються о пів- на сьому.

– Що ж нам, бідним, робити?

– Не такі ви вже й бідні. Щось придумаєте. Ви ж креативні.

Креативний молодняк наступного дня організував літературні вечорниці в книгарні «Масква» (є в Ніжині така книгарня; це не письменницькі фантазії).

– Наскільки книжка є автобіографічною?

– Мовна скупість – це ваш стиль чи просто випадковість?

– Через які життєві ситуації, описані в книзі, ви пройшли особисто?

– Чому ваші персонажі не діляться на негативних та позитивних?

– Чому ви так гостро реагуєте на суспільні негаразди? Ви думаєте, що зміните суспільство на краще?

- Чому книга так по-комп'ютерному названа?
- Наскільки виправданий іронічний тон вашого повісткування?
- Чому ви раніше не писали?..

Питання справді сипалися, як із рогу достатку. Достойні питання для достойної В. П. Вона любила своїх студентів такими – зацікавленими текстом, уміючими його читати. У своєму виші вона довикладалася до того, що вже по очах розуміла, що в тієї дитиночки всередині. Вона любила ті очі – зіркі, чіпкі, іронічні, які на світ дивилися саме так: зірко і чіпко. З-поміж них сьогодні виділялася пара найрідніших, карих-прекарих, які ніби проговорювали до неї: «Ой, мамо-мамо! Що ж ти наробила??» Заради таких оченят вона ладна була, як пісню проспівати, естетичну природу української барокової поезії чи художні особливості образотворення будь-якого старожитнього тексту. Бо саме такі очі є для неї красивими. То й вийшло так, що найвищі оцінки вона ставить за красиві очі. З такими очима чимало її колишніх студентів самі вже викладають у різних вишах, навчаються в аспірантурах, працюють на телебаченні, редагують газети й журнали. Хай їм Бог помагає! А ось тих колег, яким не потрібні студентський інтелект та ерудиція (бо так і заявляють: «Мені не потрібен ні ваш інтелект, ні ваша ерудиція. Відтворіть лише текст лекції»), таких колег В. П. ніколи не зрозуміє. Ні-ко-ли!

...Навіть на страшному суді В. П. не признається в тому, що наша сучасна молодь погана. Це виглядатиме брехнею. Наша молодь – розумна, талановита, ерудована... Така, як ось зібралася в «Маскві». Як їх не любити? З ними сама молодшаєш, особливо душею. З ними гори можна зрушити, якщо хоч трішечки підказати їм, як це робиться...

Після «Маскви» з її літературними вечорницями В. П. додому не йшла – як на крилах летіла. Для цього були дві причини. Перша – їй справді сподобалася компліментарна атмосфера вечорниць (ласкаве слово й кішці приємне). А друга – зумовлена власне кішкою. Її Фросею, яку вже давно пора було вигуляти. Ця справа у В. П. поставлена на серйозний рівень. Правила гри, тобто реального співжиття, продиктувала сама Фрося. Вона відмовилася ходити на кошачий туалетик, що залишився від покійного Максима, заявляючи натомість про свої фізіологічні потреби в цікавий спосіб: підходила до якоїсь (на свій вибір) пари взуття і починала

точити об нього кігті. «Взувайся і пішли, – ніби говорив при цьому її строгий погляд. – Інакше не проститься жоден із гріхів твоїх». Іти треба було негайно: якісне взуття нині не дешево.

***

Наступного дня В. П. нагадали, що вона вже ж таки В. П. І з цим треба змиритися. Дорогоцінний декан пояснив їй, що вчорашній захід був не університетський, а загальноміський. Тому сьогодні треба провести університетський.

– Поздно, батюшкі, – з достоїнством відповіла В. П. – Мене вже замовив Харків. Сьогодні ввечері від'їжджаю.

Від такої інформації деканові ще більше захотілося університетського заходу. По приїзду з Харкова, звичайно.

***

...З Харкова їй і справді зателефонував опальний (як він сам себе обізвав) архієпископ, нагадав, що в 2000-якомусь році приїжджав до Ніжина, брав участь у науково-практичній конференції з проблем духовності. Ту конференцію вона ж (тоді ще не В. П.) і організувала. Тепер настав час візиту-відповіді до університету імені Каразіна. Проблеми духовності – вічні проблеми... Так час розпорядився, що опальний архієпископ став центральним персонажем одного офіційного інтернет-сайту, точна назва якого – пасквіль-сайт.

– Книги ще немає в продажу. Чи будуть спільні теми для розмови, якщо книги ніхто ще в очі не бачив? – на всяк випадок поцікавилася В. П.

– Наші студенти вміють читати й електронні версії, – заспокоїв її опальний архієпископ та доктор української філології університету імені Каразіна в одній особі.

Ну, якщо вже запрошує сам архієпископ, та ще й опальний, то ясно, як Божий день, що треба їхати...

– Вашу книгу можна назвати душевним стриптизом. Чи не багато в ній відвертості?

– Здається, що ваша іронія та самоіронія не має меж. Це що? Своєрідне сприйняття світу?

– Ви кілька разів апелюєте до Льюїса Клайва, його «Листів баламута». Це ваш улюблений письменник?

– Чому ви не пропонуєте ніяких шляхів виходу з духовної кризи? Невже їх немає?

– Чи не страшно було писати про те, як міліція бореться з наркоманією?

– За що ви так не любите Ірини Карпи, Олеся Бузину та іже, як ви пишете, з ними?

– Чому ви раніше не писали?..

***

...Дорогоцінний декан лише зітхнув «тіпа сумно», коли В. П., приїхавши з Харкова, поставила його перед фактом:

– Університетський захід відкладається. Ви ж бачите: тягають, як петлюрівську гармошку. Таня-Маня з Могилянки подзвонила, – на мене там уже чекають.

Кілька слів про Таню-Маню. Взагалі-то вона Тетяна-Марія Литвинюк. Її колишня студентка. Пише вірші такі, жанр яких найточніше визначається: «ножем по серцю». Та й не тільки по серцю, – і по всіх інших внутрішніх органах. Ну суцільна тобі екзистенція! Ще наприкінці третього курсу Таню-Маню ледь не витурили з університету «за недочит» програмних текстів з української літератури кінця XIX – початку XX ст. Недочитала (чи не прочитала – ?) дівчина тії тексти, на які в абсолютної більшості студентів хронічна алергія. Прийшла Таня-Маня всьоме (чи всінадцяте – ?) до складати тії тексти, а дуже строга викладачка дуже строго й почала її допитувати: «З чим був борщ, який їв на снідання Миколка в оповіданні Архипа Тесленка «Школяр»? А з борщем у Тані-Мані не склалося: ще з дитинства, мабуть, вона його не злюбила. Можливо, навіть це була її психологічна травма. А що? Все може бути. Тому й не звернула уваги на цю деталь у творчості класика.

– Миколка не їв того борщу, бо він «аж воняв», у ньому не було «ні квасольки, ні олійки», – вирішила врятувати юне обдарування від жорстокого фатуму В. П. (тоді ще не В. П.), в якій саме було «вікно», тому й сиділа на кафедрі, висловлюючись фігурально, горобцям дулі давала, тобто споглядала навколишність. Таня-Маня запитально тоді глянула на дуже строгу викладачку: для чого ж, мовляв, таке питаєте, якщо Миколка борщу не їв? З борщем не склалося, але не

тільки з ним. Трішечки поплавала дівчинка і по інших текстах. Вердикт строгої викладачки був відповідний: екзамену не поставлю, з філфаку виженуть. Але, в добрий час сказати, і екзамен строга викладачка поставила, і на філфаці юне обдарування лишилося, бо ще не В. П. вирішила проявити нові досягнення у вітчизняній дипломатії щодо строгої колеги. І вдалося!.. Аж років через два Таня-Маня (вже магістрантка Києво-могилянки) призналася синові В. П.: «Якби не твоя мама, до бакалавра в Ніжині я б не довчилася». А ось тепер вона як модератор творчої зустрічі запрошує В. П. на гостини до могилянців... Ну, якщо запрошує сама Таня-Маня, вірші в якій «як ножем по серцю», це означає лише одне: треба їхати.

– Алкогольне минуле персонажниці – це біографічний факт чи письменницькі фантазії?

– Ваш твір інтертекстуальний. Якому типу інтертекстуальності ви особисто надаєте перевагу: паратекстуальності, метатекстуальності, гіпертекстуальності чи архітекстуальності?

– Наскільки типовий епізод великодньої ночі, зображений вами, зокрема той момент, коли вашому синові в церкві священник відмовив у причасті?

– Що це за жанр такий – неолітопис? Може, ви ще й визначення дасте?

– Чи не заважають вам спокійно жити суспільні проблеми, зокрема ті, що описані в книзі?

– Наскільки вагома сила молитви в бездуховному суспільстві?

– Чому ви раніше не писали?..

***

... – Ну, все, – сказав дорогоцінний декан. – Пора й честь знати. З міськвиконкому заввідділом по роботі з молоддю запрошена, сказала, що обов'язково буде; місцеве телебачення теж напоготові. Сьогодні після другої пари в читальному залі і збираємось.

– Це добре, – погодилась В. П. – Все одно альтернативи цьому немає.

...Все й справді виявилось добре. Куратори першого курсу привели в повному складі свої групи. Першокурсникам поки що все одно куди йти, аби тільки на парах не сидіти. Тож за рахунок третьої пари

захід таки відбувся. Студенти здивовано дивились на В. П.: якась неправильна викладачка їм попалась – ще на першій парі читала лекцію про поетичну творчість Григорія Сковороди, а на третій парі інші викладачі розповідають уже про її творчість. Ті з колег, які прийшли, справді говорили щось хороше, позитивне, одним словом, – компліментарне, за що їм мисленно В. П. висловлювала спеціальне спасибі. В цій аудиторії запитань із зали не могло прозвучати ніяких, бо й книжечка не читана, і в продажу її ще немає, а коли й буде, то все одно вона буде не читана, бо хоч це й не програмний текст, але ж написаний тією, хто вимагає знання програмних текстів. Це означає що? Правильно! Хронічну алергію на якусь материнку, про яку тут сьогодні щось мовиться. Хто її придумав, нехай той і читає!

Увечері «Фобос» (назва Ніжинського міського телеканалу, а не тільки одного із Марсових супутників; другий Марсовий супутник – Деймос. Їхні назви, якщо в парі і якщо українською, слід вимовляти по-українськи: страх і жах) показав цей університетський захід для жителів міста і району. Нічого страшного. Все нормально.

***

... Чапай подзвонив наступного дня.

– Коли там у вас плануються зустрічі з масовим читачем? Привеземо пару мішечків «Материнки», зробимо презентацію...

– Поздно, батюшка, – завчено відповіла В. П. – Презентація вже відбулася. І не одна. І не тільки в Ніжині.

– Що ти – що ти. Ну, то нехай тепер купують за магазинними цінами, а не за видавничими, тобто на тридцять відсотків дорожче.

– Хай купують. За тираж я не відповідаю. В Угорщині порядок?

– Повний порядок. Ти скажи назву нової своєї книги, щоб ми вже зараз включили її в видавничий план.

– Добре. Де ж тебе дінеш? Скоро скажу. Кінець зв'язку.

– Що ти – що ти...

***

...І ото вже місяців зо два В. П. користується попитом. Дивно, але на всіх її вистачає. Вирішила так: наскільки здоров'я вистача-

тиму, відгукуватиметься на кожне запрошення: в ПТУ, в середню школу, в «кульок» (Ніжинське культосвітнє училище), у ліцей, у медичний коледж... Де її хворі ноги вже тільки не ходили, а непомітно-прострільний погляд яких дитячих очей не набачився... Багато тих очей її страшили. Бо порожні вони були... Порожні і все...

***

... А оце сьогодні вранці їй подзвонили з медичного реабілітаційного центру і голосом, який не терпить ніяких заперечень, поставили перед фактом:

– По обіді приїдемо за вами «Швидкою допомогою». І сюди привезем, і назад додому відвезем. Директор виділив додатково аж шість літрів бензину, думаю, що вистачить...

– Вистачить. А чому ж не вистачить? – підтримала благі наміри В. П.

– Тільки ви ж дивіться... Вони тут усі з поламаню психікою...

– Добре. Буду дивитися...

***

У трішечки тісенькому вестибюлі приміщення, що називається реабілітаційним центром, між двома вивішеними санбюлетенями (один про згубність наркоманії, другий – про запобіжні заходи проти СНІДу), В. П. прочитала оголошення про себе: «Сьогодні о 13.30 відбудеться культмасовий захід – зустріч з ніжинською письменницею (далі – її ПІБ), яка написала книгу про наркоманію «Материнська плата». Явка всіх обов'язкова».

...У найбільшій палаті на підсунутих під стіни й вікна ліжках, як горобці на дроті, всі в один ряд сиділи хлопці й дівчата. Кому місця не вистачило, – навпочіпки біля входу. Всі чимось схожі одне на одного. Тобто не чимось, а порожніми очима й опущеними плечима. «І всі ж вони – чийсь діти», – мисленно дала найпершу свою характеристику В. П. сьогоднішній аудиторії.

– Сьогодні не буде ні хліба, ні видовищ, – почувла свій голос В. П. – Кому тут не цікаво, ідіть в інші палати, де цікавіше.

Ніхто не зрушив з місця. Така реакція аудиторії В. П. сподо-

балась. Бо майже кожна нову зустріч із новою аудиторією В. П. розпочинала з такої заявочки, і щоразу хоч двоє-троє найбайдужіших (чи найпофіговіших) дитинчаток знаходиться й прямує до виходу. А тут усі сидять на місці. В. П. придивилася до всіх уважніше. Кілька личок виявилися знайомими. У своєму ж рідному дворі вона їх часто й бачила. Років зо два підряд, доки міліція (обласна, а не місцева) не прикрила наркопритон у їхній п'ятиповерхівці, цілий караван ось таких личок сюди-туди снував рідним її двором. Який світ тісний! Ті два «брати-акробати», що ширку варили й збували, були її сусідами, тепер, кажуть, сидять чи в Сумській, чи в Харківській тюрмі, а дехто з їхніх клієнтів – тут. Реабілітуються.

– Розкажу вам одну історію. – І В. П. коротко й скупо переказала зміст своєї «Материнки» тим, хто її слухав. А втім, хто ж її слухав? Дві санітарочки, одна медсестра й лікар-нарколог, а точніше, лікарка – молода, висока, по-справжньому вродлива жінка з прізвиськом польськокомовного походження, яке В. П. відразу ж і забула після знайомства. Але в пам'яті зафіксувалося: прізвисьце польськокомовне. Ця лікарка, виявляється, й телефонувала В. П. додому, й організувала цю зустріч. Десь випадково побачила вона «Материнку», за дві обідні перерви прочитала і вирішила ось зайнятися окультуренням своїх пацієнтів. Самим же пацієнтам, здається, все було «по фіг – на фіг», бо таке враження склалось у В. П., що й хворими вони себе не вважали. Дивуватися такому фактові особливо не доводилось: В. П. розуміла, що ця публіка перебуває під дією транквілізаторів.

– Скільки гонорару вам заплатили за цю книжку? – нарешті й з аудиторії прозвучав голос.

В. П. ще уважніше придивилась. Той, хто про це запитав, називався Серьожею. Серьожу з лагідним прізвиськом Мамочка знав якщо не весь Ніжин, то половина – точно. За двома ознаками: перша полягає все ж таки в його лагідному прізвиську, друга – в його ході. Серьожа не ходить, а насилу ноги волочить; вони в нього аж перечіпаються об дорогу. Колись давно, ще в армії, на ноги йому впали кілька важких ящиків із патронами. Своєчасно хлопця ніхто не вилікував. Комісували інвалідом. І знайшов собі Серьожа

Мамочка розраду... Але що з ним зараз? Обличчя сіро-зеленого кольору, одутле... Наче й Мамочка, а наче й не Мамочка...

– Це ти, Серьожо?

– Я.

– ???

– Просто в мене цироз печінки, мене зараз ніхто не впізнає...

То скільки гонорару одержали?

– Ще нічого не заплатили, Серьожо. Може, коли весь тираж продасться, щось і заплатять...

– Може? Тоді навіщо ж було писати?

– Я й сама не знаю навіщо... Інколи вже навіть думаю: вигідніше було б не писати.

– От бачите...

І В. П. раптом «понесло». Коли В. П. «несе», це означає лише одне: вона розсердилась. Коли ж В. П. на когось сердилась, байдуже на кого, з тими, на кого сердилась, вона починала говорити на повному серйозі. Тобто як із ерудованими, інтелектуально розвиненими людьми, які здатні на свідомісному рівні не лише інформаційно, а й аналітично осмислити те, що вона каже. І сказала їм В. П. таке:

– Я хотіла словом хоч на когось, хоч на щось вплинути. Я хотіла нагадати про Божественне походження слова... Щоб ми не стали ненависниками слова, бо, як застерігав ще древній філософ Платон, з усіх лих, що можуть спіткати людину, немає більшого за ненависть до слова.

«Що ти несеш, придуркувата? – зі знанням справи заворушився в ній внутрішній голос. – Неадекватна чи що? Перед ким ти це несеш?»

– Великий жаль нашого часу – жаль за людською душею. Ось що я хотіла сказати своїм словом.

І наступну довгу тираду В. П. виголосила, як не просто перед освіченою аудиторією, а по-філологічному високоосвіченою:

– «Материнка» написана від імені матері, пропущена через душу матері. Архетип Матері вважається фундаментальною основою творчого процесу. Переважання архетипу матері у творчості означає переважання архетипного несвідомого світу над світом свідомості, або світом культурного канону. Архетипний материнський світ не можна зневажити, як не можна зневажити

матері. Це – глибоко містичний світ, котрий існує несвідомо, не-свідомо успадковується. Важливо пам'ятати про незнищенність цього світу.**

«Капец, – резюмував її внутрішній голос. – Повний капец».

«Капец... Оце попали...» – говорили їй очі з аудиторії.

– Ну, оце й усе, – нарешті зупинилася В. П. – Більше нічого я вам не хотіла сказати.

І попрямувала до дверей на вихід. На порозі зупинилась:

– І насамкінець скажу те, чого не хотіла говорити. Ковтати наркотику чи колотися нею – це примітивно. Так може вести себе лише амеба звичайна. Але навіть вона себе так не веде. Бувайте здорові! – І з виглядом «що мені з вами панькатись» майже вибігла з палати.

***

Від послуг «швидкої» відмовилася. Зекономила для когось три літри бензину. Додому вирішила: або маршрутку, або ще краще – пішки, – драйверські здібності водія вже оцінила дорогою сюди. Струс мозку за дві-три таких поїздки гарантований. Така їзда нагадала їй стражденні службові відрядження до далекого Новгород-Сіверська, де ще кілька років тому діяв філіал їхнього НДУ. Ото поки доїдеш, було, туди скотовозкою (університетською газелькою), чимало разів за дорогу згадаєш і Ігоря Святославича, який княжив там наприкінці дванадцятого століття, і всіх його дружин – і бойових, і трудових...

– Тьотьоль! Тьотьоль! Підождіть! – інтуїція їй підказала, що кличуть саме її. За нею прискорено шкандибав Серьожа Мамочка, – без куртки, в тапочках, як був у палаті.

«Буде просити грошей. Не дам. З християнським милосердям сьогодні в мене не склалось».

---

* Насправді ця мікроповість задумувалася не з таким передфінальним епізодом. Але так розпорядилося життя: коли текст дописувався, авторові стало відомо про відходження у вічність Ніли Зборовської – видатної української вченої, літературознавиці. «Материнські міркування» вчитані автором у монографії Ніли Зборовської «Моя Леся», тут подані зварійовано. В такий спосіб автор пом'янула Нілу Зборовську.

– Мамочка, вертайсь у палату. Бачиш, холод собачий, мороз на ніч береться...

– Та я нічого... Зараз вернусь... Хотів тільки запитать, як там ваш малий? Ми з ним колись коноплю разом курили. Про собак балакали. Мій Джек його дуже любив...

– Малий – уже великий. Своєчасно зупинився. Навчається в двох університетах: у нашому і в Тернопільському християнському. Сьогодні, до речі, приїжджає з Тернополя, – екстерном усе склав. А завтра в нього день народження. Перші двадцять років. А ти повертайсь у палату. Видряпаєшся – приходи до нас у гості.

– А якщо не видряпаюсь?

– А що ти зробив для того, щоб видряпатись?

– Ось тільки що побачив, що сніг білий, а небо голубе...

– Мамочка! Це вже багато! Сніг білий. А небо голубе. А сонце – велике й кругле. Воно світить для всіх! За це й тримайся, Мамочка! Шуруй у палату!..

***

... Додому В. П. припхалася аж під вечір. Воно не так щоб і вечір – всього півчетвертої. Але вже темніло. Сутінки проте не завадили В. П. познайомитися із черговим сюрпризом під своїм рідним під'їздом. Її Фройда, яку вона лишала в хаті сімейне вогнище стерегти, сиділа сумирно на лавочці, де в теплу пору року жіночки з під'їзду вибірюються, а на ній зверху – Гульчітай! Якби щось путнє, а то Гульчітай – найбридкіший, найбрудніший дворовий кошак!

– Фройдо! Проститутище! Для цього ж весна буде! Хто тебе з хати випустив?

Строгий Фройдин погляд відповів: «Не заважай. Бачиш – ділом зайнята. Інакше не проститься жоден із гріхів твоїх».

Під своїми дверима В. П. почула гітарні перебори. Син приїхав! Її пташечка-зіронька-сонечко вже дома!

...А хеппі-енд, звичайно, такий: усі дома. Нова книжечка пишеться. Фройда затікувала. Життя продовжується...

Літературно-художнє видання

Сидоренко

Тетяна Олексіївна

ПОДВІЙНИЙ ХРОНОТОП

мікроповість

Підписано до друку: 14.12.2017 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура PragmaticaC.
Ум. друк. арк. 4,2. Зам. №350. Тираж 250 прим.

Видавець ТОВ «Бук-друк»
м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17А
тел.: (0412) 422-106

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції України
серія ДК №5610 від 21.09.17 р.*

Друк та палітурні роботи ТОВ «Бук-друк»
м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17А
тел.: (0412) 422-106, e-mail: book_druk@i.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції України
серія ДК №5610 від 21.09.17 р.*

Не кожен має таке щастя – життя прожити в двох епохах. У колишній, – до року 1991-го, та в теперішній, названій демократичною. Персонажі цієї повісті такого щастя зазнали. Це чи не найперший в Україні художній текст, у якому зображено найпрестижніший колись у вітчизняній системі освіти навчальний заклад – Київську вищу партійну школу (нинішній Інститут Міжнародних відносин). Через призму позитивної самоіронії автор проглядає багатомірливу картину світу. Які були передумови розпаду колишньої нашої держави, – читайте тут. Той розпад починався із розпаду людської душі...

ISBN 978-617-7607-39-6

